

OGÓLNOPOLSKI KWARTALNIK PZHİPZF

HODOWCA

Nr 65 • grudzień 2015 r

ZWIERZĄT FUTERKOWYCH

ISSN 1506-4042

Angażujmy się
w edukację społeczeństwa

Kto ma prawo wejść na teren fermy?

FURS BEYOND EXPECTATION

31 STYCZEŃ – 4 LUTY 2016
TERMINY DOSTAW

BIAŁE/PERŁA
SILVERBLUE
BRAŹ (Samce i samice)
BRAŹ (Samice)

Czwartek, 3 grudzień 2015
Czwartek, 10 grudzień 2015
Czwartek, 17 grudzień 2015
Czwartek, 7 styczeń 2016

5 – 11 KWIECIEŃ 2016
TERMINY DOSTAW

WSZYSTKIE CROSSY/ PASTEL
POZOSTAŁE MUTACJE
CZARNE/MAHOŃ
BRAŹ
LISY

Czwartek, 21 styczeń 2016
Czwartek, 21 styczeń 2016
Czwartek, 28 styczeń 2016
Czwartek, 11 luty 2016
Czwartek, 4 luty 2016

31 MAJ – 5 CZERWIEC 2016
TERMINY DOSTAW

WSZYSTKIE SKÓRY -
JAKOŚCI ZIMOWEJ
SKÓRY POKOPULACYJNE
LISY

Czwartek, 31 marzec 2016

Czwartek, 14 kwiecień 2016
Czwartek, 28 kwiecień 2016

Klaudia Gołabek
redaktor naczelna

Drodzy Czytelnicy!

Zbliżający się koniec roku 2015 jest czasem podsumowań minionych wydarzeń.

Bez wątpienia ostatni okres był trudny dla wszystkich hodowców, zarówno pod względem finansowym, ale także skutków podejmowanych decyzji, które mogą mieć istotny wpływ na hodowlę zwierząt futerkowych w Polsce. Powinniśmy jednak optymistycznie spojrzeć w przyszłość, gdyż pozytywne zmiany, które zachodzą w naszych gospodarstwach, powodują, że hodowla w Polsce osiągnie najwyższy poziom w Europie i na świecie.

Zacieśniliśmy współpracę z Federacją Branżowych Związków Producentów Rolnych, której podstawowym celem jest dbanie o rolnictwo w Polsce.

Po raz czwarty byliśmy sponsorem oficjalnym „Hubertusa Spalskiego”, co skutkuje propagowaniu szerokiej informacji o naszej branży. Angażujemy się w edukację społeczeństwa, przybliżając sąsiadom, młodzieży, politykom pozytywne aspekty naszej działalności dla rolnictwa, środowiska i gospodarki kraju.

W minionych tygodniach przedstawiciele PZHiPZF i firmy Skinpox sp. z o.o. oraz Skinpox Polska sp. z o.o. odwiedzili okręgowe związki na terenie Polski. Dobry kontakt z hodowcami jest istotnym elementem w budowaniu naszej jedności dla realizowania wspólnych celów i odpieraniu zagrożeń.

Każdy z Państwa obserwuje liczne ataki ze stron ekoterrorystów, którzy nierzadko prowokują i wchodzą bez lub za państwa przyzwoleniem na teren ferm. Niestety, niektórzy hodowcy nie informują o tym policji oraz powiatowego lekarza weterynarii. Podczas wrześniowego seminarium w Tarnowie Podgórnym każdy uczestnik miał możliwość wystąpienia wykładu prawnika na temat uprawnień osób, które mają prawo wejścia do gospodarstwa, a także czym powinni się legitymować. Opracowanie na ten temat zamieszczamy w całości w bieżącym numerze.

Poruszamy również sprawy związane z rynkiem aukcyjnym.

Poza aktualnościami, zapraszamy do przeczytania tekstów przygotowanych przez naukowców, nawiązujących do bieżącego sezonu hodowlanego.

Pomimo wielu niełatwych wydarzeń, hodowcy zwierząt futerkowych powinni tworzyć spójną i zgodną grupę zawodową, a okres świąteczny powinien być dobrą okazją do pozytywnych przemysłów.

Życzymy Państwu wesołych, radosnych świąt Bożego Narodzenia w gronie najbliższych osób, a także wszelkiej pomyślności w nadchodzącym nowym 2016 roku.

Redakcja

SPIS TREŚCI

- 4 Spotkanie
- 4 Ważna jest strategia
- 6 Hubertus Spalski
- 8 TADEUSZ JAKUBOWSKI
Angażujemy się w edukację społeczeństwa
- 14 Aukcje 2016
- 16 Regulamin Krajowego Pokazu Skór Futerkowych
- 18 ELWIRA JAKUBOWSKA, ALEKSANDER CZECH
Kto ma prawo wejść na teren fermy?
- 20 MARIAN BRZOZOWSKI
Wpływ stresu na zdrowotność i produktywność zwierząt futerkowych, ze szczególnym uwzględnieniem nerek
- 24 ANDRZEJ GUGOLEK
Ryby i uboczne produkty rybne w żywieniu nerek i lisów
- 38 JUSTYNA WINIARSKA, BOLESŁAW GAŚIOREK
Ostropest plamisty (*Silybum marianum* (L.) Gaertn) jako fitofarmaceutyk w profilaktyce schorzeń wątroby mięsożernych zwierząt futerkowych
- 42 Sprawy rolnictwa w Sejmie i w rządzie
- 44 Informacja o pracach komisji sejmowych
VII kadencja

Hodowca Zwierząt Futerkowych

jest ogólnopolskim kwartalnikiem, zawierającym informacje z zakresu chowu i hodowli mięsożernych zwierząt futerkowych oraz ochrony środowiska, uregulowań prawnych i sytuacji rynkowej, dotyczących tych gatunków zwierząt.

Rada programowa:

dr Tadeusz Jakubowski (przewodniczący Rady)
prof. dr hab. Marian Brzozowski, prof. dr hab. Andrzej Gugolek, prof. dr hab. Krzysztof Kostro, Klaudia Gołabek, Roman Horoszczuk.

Wydawca: PZHiPZF

00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, lok. 301
Prezes Zarządu: Rajmund Gąsiorek
www.pzhipzf.pl

Adres redakcji:

00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, lok. 301
email: k.golabek@pzhipzf.pl

Redaktor naczelna: Klaudia Gołabek

Korekta: Ewa Matyba

Nakład: 2000 egzemplarzy. Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania przeróbek i skrótów w nadesłanych artykułach, nie zwraca niewykorzystanych materiałów oraz nie odpowiada za treść reklam i ogłoszeń. Tłumaczenia z czasopism zagranicznych drukowane są jako obszernie streszczenia. Prawa autorskie i wydawnicze zastrzeżone. Publikacja jest chroniona przepisami prawa autorskiego. Wykonywanie kserokopii lub powielanie inną metodą oraz rozpowszechnianie bez zgody wydawcy, w całości lub części JEST ZABRONIONE i podlega odpowiedzialności karnej.

ISSN 1506-4042

Zdjęcie na okładce: Tadeusz Jakubowski

Spotkanie

Spotkanie przedstawicieli Polskiego Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych z Marianem Sikorą, przewodniczącym Rady Federacji Branżowych Związków Producentów Rolnych, odbyło się 7 października 2015 r. PZHiPZF jest jednym ze związków zrzeszonych w ww. Federacji. Naszym wspólnym celem jest rozwój polskiego rolnictwa jako mocnej gałęzi gospodarki, a także dbanie o naszą branżę również na arenie międzynarodowej.

Spotkanie odbyło się w siedzibie Federacji przy ulicy Wiejskiej w Warszawie. Postulaty ze spotkania stanowią załączek udanej współpracy. Zarząd Polskiego Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych dba o to, żeby hodowla była bezpieczna w kraju i w dalszym ciągu prężnie się rozwijała.

Ważna jest strategia

W październiku 2015 r. przedstawiciele Polskiego Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych wraz z przedstawicielami Skinpox Sp. z o. o. oraz Skinpox Polska Sp. z o. o. odbyli zaplanowane spotkania z okręgowymi związkami, zrzeszającymi hodowców zwierząt futerkowych. Celem spotkań było przedstawienie przez Związek bieżącej sytuacji, w jakiej znajduje się branża, a także przypomnienie głównych celów działania, które nieustannie są realizowane przez Zarząd PZHiPZF. Ponadto, hodowcy mieli możliwość zadawania pytań, dotyczących spraw dla nich istotnych.

Przedstawiciel Skinpox-u omówił cel i strategię działania spółek Skinpox i Skinpox Polska na nadchodzący sezon. Poruszono istotne kwestie, bezpośrednio dotyczące funkcjonowania obu spółek i różnic między nimi oraz, po raz kolejny, genezy postania firmy Skinpox Polska. Wiele uwagi poświęcono informacjom stricte technicznym, związanym z bezpośrednią obsługą hodowców, oddającym skóry do NAFA za pośrednictwem

spółki Skinpox Polska. Podczas ciekawej prezentacji, omówiono krok po kroku, w jaki sposób poprawnie wypełnić komplet dokumentów wysyłkowych, jak prawidłowo metkować i przygotować skóry do transportu. Informacje okazały się przydatne nie tylko dla hodowców, zamierzających po raz pierwszy oddać skóry za pośrednictwem Skinpox Polska, ale również dla hodowców od lat z nami współpracujących. Każdorazowo przypominamy, by nie lekceważyć ostatniego etapu pracy przy skórach i zwrócić szczególną uwagę na odpowiednie oczyszczenie i dosuszenie skór przed spakowaniem w karton. Kosmetyka to ostatnia, najmniej czasochłonna praca, która ma duży wpływ na cenę skór.

Serdecznie zachęcamy do udziału w spotkaniach z przedstawicielami PZHiPZF oraz spółek Skinpox, gdyż bezpośrednie spotkania zawsze są okazją do wymiany poglądów, ciekawych spostrzeżeń i merytorycznych dyskusji, z których nierzadko wynikają interesujące pomysły do przyszłych działań.

OFERTA HURTOWNI PZHIPZF

w Tarnowie Podgórny

Preparaty zwalczające muchy i pchły:

MUCHOSTOP – zwalczają muchy metodą rozsypywania/malowania.

AZA - FLY – bardzo silny preparat do zwalczania dorosłych pcheł i much.

MS MAGGOT DEATH PLUS – silny środek do zwalczania larw pcheł i much.

PERMAS - D – silny środek do zwalczania dorosłych pcheł.

AGITA – granulat przeznaczony do zwalczania much, karaluchów i pcheł.

FENDONA 6 SC – preparat owadobójczy do spryskiwania.

Mieszanki paszowe uzupełniające:

MPU NORKA/LIS 0,1% – mieszanka paszowa uzupełniająca. Sposób stosowania: 1kg/1tonę.

PROMINK IMMUNO – zestaw żywych kultur bakterii prozdrowotnych, poprawiających trawienie. Sposób stosowania: 0,5 kg/1 tonę.

ROVIMIX B-EXTRA – mieszanka stosowana przy niedoborach witaminy B. Sposób stosowania: 1kg/1tonę.

PREGNOS H – preparat uzupełniający codzienną dietę w okresie rozrodu. Sposób stosowania: profilaktycznie 0,5kg/1tonę.

H-BIOTIN MAX – reguluje procesy zachodzące w skórze i poprawia jakość włosa. Sposób stosowania: profilaktycznie 0,5kg/1tonę.

KANI-HOLD MAX – zapobiega występowaniu kanibalizmu i autoagresji, podawany w sytuacjach stresowych dla zwierząt. Sposób stosowania: 5kg/1tonę.

WITAMINA E + SELEN – podawana w okresie intensywnego wzrostu przy skarmianiu wysokokalorycznej paszy oraz w okresie rozrodu, silne właściwości antyoksydacyjne. Sposób stosowania: 0,5kg/1tonę.

TOP LIVER – wspomaga pracę wątroby, stosowany w okresie wysokoenergetycznego żywienia. Sposób stosowania: 0,5kg/1tonę.

Dodatki do pasz:

IMMUN-O-MINK – przywraca zaburzoną sprawność układu immunologicznego, wzmacnia efektywność szczepień, poprawia jakość okrywy włosowej.

WITAMINA C – pobudza mechanizmy odpornościowe organizmu, bierze udział w syntezie hemoglobiny, powstawaniu erytrocytów oraz w przyswajaniu żelaza.

CHLOREK CHOLINY – wskazany przy wysokoenergetycznym okresie żywienia, wspomaga pracę wątroby, odtłuszcza komórki ciała.

METIONINA – niezbędna dla prawidłowego rozwoju włosa i skóry zwierząt, syntetyzująca białek, uczestniczy w detoksykacji czyli odtruwaniu organizmu, działa ochronnie na mięsz wątroby i nerek.

CZOSNEK SUSZONY – poprawia walory smakowe karmy.

GLUKOZA – poprawia kondycję samic w okresie wykotów oraz zmniejsza syndrom wyczerpania laktacyjnego.

ARBOCEL – koncentrat włókna surowego dodawany do karmy, w celu uzupełnienia włókna pokarmowego w dawce żywieniowej i poprawy właściwości fizycznych karmy.

LACTI GEL – zwiększa zawartość wody w karmie oraz poprawia jej konsystencję, szczególnie zalecany w okresie letnim.

Deratyzacja:

RATER – granulat do zwalczania myszy i szczurów.

Dezynfekcja sucha:

DEZOSAN – proszek o działaniu bakteriobójczym, przeznaczony do powierzchni i pomieszczeń hodowlanych. Sposób stosowania: stosuje się poprzez rozsypywanie preparatu na powierzchnię dezynfekowaną w dawce 40-100g/m².

DEZOSAN z miętą – proszek o działaniu bakteriobójczym Anty Flea (odstraszający pchły), do powierzchni i pomieszczeń hodowlanych. Sposób stosowania: stosuje się poprzez rozsypywanie preparatu na powierzchnię dezynfekowaną w dawce 40-100g/m².

Dezynfekcja mokra:

VIRKON S – preparat o szerokim spektrum aktywności wirusobójczej i bakteriobójczej.

Pozostałe produkty:

ALUMINIUM SPRAY – do ochrony i pielęgnacji skóry.

ANTYKANIBAL SPRAY – zapach przeciw kanibalizmowi.

LIGNOCEL – włókna drewna bukowego do czyszczenia, uszlachetniania i kosmetyki futer.

REHOFIX – granulat z kolb kukurydzy do czyszczenia, uszlachetniania i kosmetyki futer.

Dezynfekcja rąk:

SOFT CARE – preparat do dezynfekcji rąk + dozownik.

SOFT CARE MED 500 ml – preparat do dezynfekcji rąk z pompką.

Środki do konserwacji paszy:

PIROSIARCZYN SODU – działa hamująco na rozwój bakterii i pleśni.

OXY-NIL – działa hamująco na rozwój bakterii i pleśni do konserwacji paszy bogatej w tłuszcz.

RENDON PLUS LIQUID – stabilizuje tłuszcze, zapobiega jęlczeniu.

ZAMÓWIENIA W BIURZE PZHIPZF ODDZIAŁ W TARNOWIE PODGÓRNYM

tel. 61 814 70 51

Hubertus Spalski

10-11 października 2015 roku

Polski Związek Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych już po raz czwarty był sponsorem wydarzenia. Hubertus Spalski jest jedną z największych imprez dla myśliwych w kraju. Dla Związku stanowił doskonałą okazję do promowania branży zwierząt futerkowych. Dzięki ścisłej współpracy Polskiego Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych z Polskim Związkiem Łowieckim aktywnie uczestniczyliśmy w dwóch dniach trwania hubertusa. Jako sponsor oficjalny ufundowaliśmy puchar dla Króla Lisiarzy, który został wręczony pierwszego dnia podczas Hubertusa Myśliwskiego oraz drugiego dnia Hubertusa Jeździeckiego - puchar dla zwycięzcy gonitwy za lisem, derkę dla konia z haftem PZHiPZF oraz ogłowie.

Fot. T. Jakubowski

Fot. T. Jakubowski

Fot. T. Jakubowski

Fot. T. Jakubowski

Każdego roku w październiku w Spale gromadzi się kilkanaście tysięcy osób, które chcą wziąć udział w dwudniowym hubertusie, między innymi ze względu na liczne atrakcje. W sobotę 10 października zwiedzający mogli zobaczyć Krajową Wystawę Psów Myśliwskich oraz pokot. 11 października w programie znalazły

się punkty, takie jak: odprawa jeźdźców i koni, pokazy jeździeckie, pokazy zaprzęgów, sokolników, a na koniec gonitwa główna – pogoń za lisem. Związek przygotował wiele gadżetów dla dzieci, np. balony z logo PZHiPZF, plany lekcji, kolorowanki i kredki, a stoisko PZHiPZF cieszyło się dużą popularnością.

Zarówno Hubertus Myśliwski, jak i Hubertus Jeździecki odbywał się w akompaniamencie muzyki myśliwskiej.

Hubertus Spalski to wydarzenie o dużej randze, które umożliwia nam przedstawianie prawdziwych informacji na temat hodowli zwierząt futerkowych w Polsce.

Fot. T. Jakubowski

Fot. T. Jakubowski

Fot. T. Jakubowski

Angażujemy się w edukację społeczeństwa

Największym problemem w funkcjonowaniu każdej działalności gospodarczej jest przedstawianie jej w pozytywnym świetle. Jest to szczególnie ważne, jeżeli działalność ta atakowana jest przez jej przeciwników. Postrzeganie obszarów wiejskich przez mieszkańców miast zmienia się w tak szybkim tempie, że prowadzenie hodowli i chowu wszystkich gatunków zwierząt napotyka na trudności i sprzeciwy oraz ataki grup osób, które rozumieją wieś jako miejsce sielskiego wypoczynku. Większość z tych osób nie posiada elementarnej wiedzy o intensywnym chowie zwierząt, przeszkadza im obecność zwierząt, ich zapachy, nawożenie pól obornikiem. Rolnicy wiedzą, że tylko intensywny chów zwierząt daje im możliwość

konkurowania w skali kraju, Europy i świata.

Polscy rolnicy mają dużo problemów z uzyskaniem urzędowych decyzji lokalnych władz oraz inspekcji środowiskowych, zezwalających na budowanie nowych ferm zwierząt. Towarzyszy temu sprzeciw lokalnej ludności, która nie zawsze jest związana z rolnictwem. Dotyczy to również gospodarstw utrzymujących zwierzęta futerkowe. Wokół tego specjalnego działu rolnictwa narosło wiele nieprawdziwych mitów oraz wręcz wrogich działań, podejmowanych przez tzw. organizacje, które mają wpisana do statutu „ochronę zwierząt”.

Przykładowo, przoduje w tym organizacja „otwierająca klatki”. 29 listopada 2015 roku na stro-

nie onet.pl ukazał się artykuł autorstwa Karoliny Korwin-Piotrowskiej pod tytułem „Futra dla brzydkich ludzi”, która w niewybredny sposób zaatakowała Ministra Środowiska oraz hodowców zwierząt futerkowych. Atak pani Korwin-Piotrowskiej pozbawiony jest jakichkolwiek podstaw merytorycznych i rzetelności dziennikarskiej. Jest to przedstawianie w sposób napastliwy niczym nieuzasadnionych osobistych uprzedzeń do łowiectwa, myśliwych, leśników i hodowców zwierząt futerkowych. Celem tej publikacji jest granie na uczuciach ludzi, którzy nie zdają sobie do końca sprawy, co za tym stoi. Autorka artykułu powołuje się na prowadzone akcje/petycje przez „otwarte klatki”, specjalizujące się w niszczeniu polskiej

Fot. T. Jakubowski

hodowli zwierząt, a tym samym naszego rolnictwa. Powszechnie wiadomo, że kierownictwa organizacji wrogich hodowli zwierząt futerkowych są opłacane przez organizacje skupiające

portalu ukazał się tekst pod tytułem „Przychodzi utylizator do ekologa czyli zakłamywany ekobiznes”. W 2014 roku w artykule tym zostały ujawnione wspólne działania przedstawicieli za-

Prowadzenie hodowli i chowu wszystkich gatunków zwierząt napotyka na trudności i sprzeciwy oraz ataki grup osób, które rozumieją wieś jako miejsce sielskiego wypoczynku

przedsiębiorstwa, najczęściej z obcym kapitałem, utylizujące produkty i odpady pochodzenia zwierzęcego. Świadczy o tym publikacja na stronie portalu wSensie.pl. W wyniku śledztwa dziennikarskiego na stronie tego

kładów utylizujących produkty uboczne przemysłu spożywczego z organizacją „otwierającą klatki” w celu organizacji akcji przeciwko hodowli zwierząt futerkowych, mających na celu ich niszczenie.

Fot. T. Jakubowski

Studenci SGGW w kuchni centralnej – gospodarstwo w Czarniejewie

Fermy zwierząt futerkowych stanowią poważną konkurencję dla firm utylizujących produkty z przemysłu spożywczego. Produktami ubocznymi pochodzenia zwierzęcego, wytwarzanymi przez ten przemysł, żywione są na fermach lisy i inne mięsożerne zwierzęta futerkowe. Zjadanie przez te zwierzęta tych niebezpiecznych dla środowiska produktów jest najtańszą i najlepszą metodą ich utylizacji. Rocznie fermowe zwierzęta futerkowe zjadają ponad 400 tys. ton tych produktów. Przedsiębiorstwa, wytwarzające je, takie jak ubojnie bydła, świń, drobiu, przetwórstwa rybne i inne musiałyby płacić wysokie kwo-

ty zakładom utylizacyjnym za ich przetworzenie/utylizację. Chodzi więc o setki milionów złotych, które w przypadku likwidacji hodowli mięsożernych zwierząt futerkowych wpłynęły-

co obniża koszty wytwarzania żywności, a tym samym obniża jej cenę produktów spożywczych, przeznaczonych dla ludzi. Trzeba wiedzieć, że wytwarzane przez zakłady utylizacyjne

Fermy zwierząt futerkowych stanowią poważną konkurencję dla firm utylizujących produkty z przemysłu spożywczego.

by do zakładów utylizacyjnych. Podniosłoby to ceny żywności, ponieważ aktualnie hodowcy płacą wymienionym przedsiębiorstwom za produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego,

mączki mięsno-kostne są używane w uprawach rolnych jako uzdatniacze gleby i są rozsypywane przez rolników na polach. Przy niewłaściwym wykonywaniu zabiegów agrotechnicznych

Fot. T. Jakubowski

Fot. T. Jakubowski

mogą one stanowić zagrożenie epidemiologiczne dla zwierząt i ludzi. Musimy pamiętać, że mączki mięsno-kostne nie mogą być używane do żywienia zwierząt gospodarskich, z których produkowana jest żywność dla

człowieka. Organizacje, które fałszywie głoszą hasła o „ochronie zwierząt”, grają na uczuciach, emocjach ludzi, którzy nie posiadają obiektywnej wiedzy w zakresie hodowli zwierząt futerkowych.

Zaprzestanie chowu i hodowli zwierząt futerkowych spowoduje likwidację wielu miejsc pracy na polskiej wsi, podrożenie produkcji żywności i podniesienia ryzyka zagrożeń dla środowiska naturalnego.

Fot. T. Jakubowski

Międzynarodowa grupa studentów SGGW – gospodarstwo w Czarniejewie

Fot. T. Jakubowski

Dlatego przybliżenie jak największej grupie ludzi rzetelnej wiedzy o hodowli zwierząt futerkowych powinno być w interesie wszystkich hodowców i ich organizacji. Pokazywanie zwierząt na fermach, ich warunków utrzymania, dobrostanu oraz techniki zarządzania nimi powinno być skierowane do naszego społeczeństwa, ale i osób z innych krajów. Problemy tego działu hodowli zwierząt i jej postrzeganie odnoszą się nie tylko do Polski, Europy, ale również całego świata. Tylko fizyczna obecność osób w gospodarstwie utrzymującym zwierzęta futerkowe daje możliwość zapoznania się z bliską z jego działalnością oraz w sposób samodzielny ocenienia jej warunków. Niektóre z nich realizują to w praktyce. Od wielu lat, każdego roku ok. 160 polskich studentów oraz ok. 40 studentów z Irlandii, Wielkiej Brytanii, Islandii, Francji, Grecji, Izraela, Szwecji, Norwegii, Belgii, USA, egzotycznej Sri

Lanki i innych krajów, studiujących na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej SGGW w Warszawie, uczestniczą w zajęciach praktycznych w Gospodarstwie Rolnym w Czarniejewie. W tym roku odbyły się one 21 i 28 listopada. W ostatnich dwudziestu latach była to grupa ok. 4 000 osób. Pan Rajmund Gąsiorek z synem Marcinem poświęcają kilka dni ze swojego cennego czasu na wprowadzanie studentów w tajniki hodowli zwierząt futerkowych. Kompleksowo zapoznają ich z funkcjonowaniem kuchni centralnej dla nerek, technikami mrożenia, przechowywania i wytwarzania karmy oraz zasadami żywienia zwierząt. Na terenie fermy studenci poznają odmiany barwne hodowanych nerek, zarządzanie rozrodem, problemy związane z odchowem osesków i młodzieży. Poznają zasady humanitarnego usypiania nerek i innych gatunków zwierząt futerkowych oraz techniki pozyskiwania

i przygotowywania surowych skór do sprzedaży w domach aukcyjnych. Zapoznają się z patologią nerek, prewencją, profilaktyką swoistą i bioasekuracją na fermach zwierząt futerkowych. Poznają zadania lekarza weterynarii w zakresie nadzoru nad pozyskiwaniem ubocznych produktów pochodzenia zwierzęcego i prowadzoną kontrolą powiatowego lekarza weterynarii nad stadami zwierząt futerkowych – protokół SPIWET.

Trzeba jedno podkreślić, że osoby, nawet krytycznie podchodzące do hodowli zwierząt futerkowych, które bezpośrednio zapoznały się z funkcjonowaniem dobrze zarządzanych ferm, zmieniają opinie o niej i mogą być jej pozytywnymi „ambasadorami”. Dlatego trzeba otwierać się na społeczeństwo, szczególnie na młodzież szkolną, zapraszając do gospodarstwa i pokazując warunki bytowania zwierząt i funkcjonowania fermy.

Tadeusz Jakubowski

GĄSIOREK Sp.J.
ul. Wrzesińska 8
62-250 Czarniejewo
tel. 61 4273 166
e-mail: biuro@grhgasiorek.pl

GOSPODARSTWO ROLNO-HODOWLANE
GĄSIOREK Sp.J.
Czarniejewo

**karma
dla norek**

AUKCJE 2015/2016

W nadchodzącym sezonie 2015/2016, zaplanowano 13 aukcji skór zwierząt futerkowych. Poniżej harmonogram aukcyjny w porządku chronologicznym.

GRUDZIEŃ 2015

SAGA FURS
19–21.12.2015

STYCZEŃ 2016

KOPENHAGEN FUR
08–11.01.2016
NAFA
31. 01–04.02.2016

LUTY 2016

KOPENHAGEN FUR
17–23.02.2016

MARZEC 2016

SAGA FURS – ALC – FUR HARVESTERS
08–18.03.2016

KWIECIEŃ 2016

NAFA
05–11. 04. 2016
KOPENHAGEN FUR
14–21.04.2016

MAJ 2016

NAFA
31.05–05.06.2016

CZERWIEC 2016

SAGA FURS – ALC
06–16.06.2016
KOPENHAGEN FUR
22–29.06.2016

WRZESIEŃ 2016

NAFA
13–15. 09. 2016
SAGA FURS
14–19.09.2016
KOPENHAGEN FUR
21–29.09.2016

Grudzień	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23
24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24
25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27
28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
30	30		30	30	30	30	30	30	30	30	30
31	31		31		31		31	31		31	

 NAFA

 SAGA FURS

 KOPENHAGEN FURS

REGULAMIN

KRAJOWEGO POKAZU SKÓR FUTERKOWYCH

Bydgoszcz, 6 lutego 2016 r.

1. Organizatorami Pokazu są:

- Skinpolex Sp. z o.o.
- Polski Związek Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych (PZH i PZF)
- Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt (KCHZ)

Obsługę Pokazu zapewnia Spółka Skinpolex.

2. W Pokazie mogą uczestniczyć wszystkie fermy, które zgłoszą swój akces i dostarczą skóry spełniające wymagania regulaminu do 15.01.2016 r.

3. Pokaz obejmuje następujące rodzaje skór:

- lisy srebrzyste;
- norki (samce i samice).

4. Na Pokaz należy dostarczyć loty skór o liczebności i **minimalnych rozmiarach** podanych poniżej:

- Lisy pospolite (srebrzyste)
3 sztuki rozmiar 20
- Norki wszystkie odmiany samce
5 sztuk rozmiar 0
- Norki wszystkie odmiany samice
5 sztuk rozmiar 2

5. Fermy mogą dostarczyć na Pokaz po jednym locie w każdym gatunku. Dopuszcza się dostarczenie większej liczby lotów. Loty te zostaną

poddane ocenie, jednak w rankingu ferm (ustalaniu miejsca) uwzględniony zostanie tylko jeden najwyżej oceniony lot.

6. Ocenie podlegają następujące cechy skór:

C e c h a	Maksymalna liczba punktów
czystość barwy	10
gęstość włosów pokrywowych	35
gęstość włosów podszyciowych	35
wyrównanie lotu	20

- Lot składający się ze skór niewłaściwie przygotowanych może mieć obniżoną ocenę o 1–5 punktów.
- Sędziowie mają prawo odstąpić od oceny, jeżeli w locie znajdują się skóry niespełniające wymagań.

7. Zasady oceny poszczególnych cech

• Czystość barwy

Pełną ocenę 10 punktów otrzymują skóry zaliczane do czystości 1.

- * za czystość 2. obniża się ocenę o 2 punkty;
 - * za czystość 3. obniża się ocenę o 4 punkty;
 - * za czystość 4. obniża się ocenę o 6 punktów;
- Przy ocenie czystości lot oceniany jest jako całość (nie punktuje się poszczególnych skór).

Fot. T. Jakubowski

- **Gęstość włosów pokrywowych**

Oceniając gęstość włosów pokrywowych, stosuje się następującą skalę punktacji:

- * SUPER 31–35 punktów;
- * BARDZO DOBRA 21–30 punktów;
- * DOBRA 11–20 punktów;
- * SŁABA 1–10 punktów;

Przy ocenie tej cechy lot ocenia się jako całość.

- **Gęstość włosów podszyciowych**

Oceniając gęstość włosów podszyciowych, stosuje się następującą skalę punktacji:

- * SUPER 31–35 punktów;
- * BARDZO DOBRA 21–30 punktów;
- * DOBRA 11–20 punktów;
- * SŁABA 1–10 punktów;

Przy ocenie tej cechy lot ocenia się jako całość.

- **Wyrównanie lotu**

W ocenie uwzględnia się wyrównanie lotu pod względem wszystkich cech podlegających ocenie – maksymalna liczba 20 punktów.

Lot niespełniający minimalnych wymagań rozmiaru w poszczególnych rodzajach skór w ocenie końcowej może mieć odjęte 2 punkty.

8. Oceny skór dokonuje komisja składająca się z osób posiadających doświadczenie w ocenie skór przeznaczonych do sprzedaży aukcyjnej.
9. Po zakończeniu oceny, komisja dokonuje metodą porównawczą wyboru I, II i III miejsca w obrębie gatunku i odmiany. W przypadku równej ilości punktów o lokacie decyduje rozmiar skór.
10. Po zakończeniu oceny, organizatorzy w oparciu o karty oceny lotów z przyznaną punktacją sporządzają katalog zawierający: liczbę wystawców, liczbę ocenionych lotów, zestawienie punktacji za cechy, uzyskane nagrody.
11. Wyniki oceny lotów dokonane i zapisane zgodnie z niniejszym regulaminem są ostateczne i nie podlegają uchyleniom lub zmianom.
12. Wyniki Pokazu mogą zostać opublikowane w czasopismach fachowych.
Wystawca może wnieść pisemne oświadczenie o odmowie publikowania jego wyników. Oświadczenie takie będzie podstawą do wyłączenia jego danych z publikowanych materiałów.
13. Podmioty gospodarcze, osoby prawne i fizyczne mogą fundować i wręczać nagrody po uprzednim uzgodnieniu z organizatorami Pokazu.

W imieniu
KRAJOWEGO CENTRUM HODOWLI
ZWIERZĄT W WARSZAWIE
POLSKIEGO ZWIĄZKU HODOWCÓW
I PRODUCENTÓW ZWIERZĄT
FUTERKOWYCH

oraz firm

SKINPOLEX POLSKA sp. z o.o.
SKINPOLEX sp. z o.o.

zapraszamy na

XVIII KRAJOWY POKAZ SKÓR FUTERKOWYCH

który odbędzie się
6 lutego 2016 r. w Bydgoszczy
przy ul. Przemysłowej 8 bud. 4

*Pokazy skór organizowane w Bydgoszczy
stały się tradycją w branży futrzarskiej.
Serdecznie zapraszamy wszystkich hodowców
lisów i norek do wzięcia udziału w pokazie,
nie tylko w roli gościa, lecz zachęcamy do
wystawienia swoich skór na pokazie.*

Wszelkich informacji dotyczących Pokazu
udzielią pracownicy firmy Skinpalex
tel. 52 345 31 03
601 657 527

Prosimy o potwierdzenie uczestnictwa na wręczaniu nagród
podczas wieczornego bankietu w hotelu
oraz zgłoszenie rezerwacji noclegu

Kto ma prawo wejść na teren fermy?

Kto ma prawo wejść na teren fermy? W jakiej sytuacji? Jakimi dokumentami musi się okazać? Czy istnieją okresy ochronne na fermie? Czy każdy urzędnik państwowy/samorządowy może wejść na teren fermy? Czy osoba niebędąca funkcjonariuszem państwowym, może domagać się wejścia na teren fermy?

Wejście na teren fermy stanowi ograniczenie prawa własności, a co za tym idzie, tylko niektóre podmioty, posiadające szczególne uprawnienie, mogą tego dokonać. Własność to jedna z najbardziej chronionych instytucji w naszym porządku prawnym. W samej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej mowa jest o tym, że każdy ma prawo do własności, a prawo to podlega równej dla wszystkich ochronie prawnej. Własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności. Oznacza to, że musi istnieć konkretny przepis w ustawie, uszczegółwiający i uzasadniający ograniczenie tego prawa. Właściciel ma natomiast prawo do korzystania i rozporządzania rzeczą, pobierania z niej pożytków i innych dochodów. Przepisy Kodeksu cywilnego wskazują natomiast, że własność gruntu rozciąga się na przestrzeń nad i pod jego powierzchnią. Czy dron może zatem latać nad terenem prywatnym? Nie, gdyż naruszenie przestrzeni musi także znajdować umocowanie w przepisach prawa.

Czym jest nieuprawnione wejście na fermę, która stanowi teren prywatny i jakiej karze podlega? Osoba nieuprawniona, która wdziera się na teren fermy, popełnia czyn zabroniony z art. 193 Kodeksu karnego, który stanowi, że „Kto wdziera się do cudzego domu, mieszkania,

lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej miejsca takiego nie opuszcza, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności, albo pozbawienia wolności do roku” lub wykroczenie z art. 157 Kodeksu wykroczeń, który stanowi, że „Kto wbrew żądaniu osoby uprawnionej nie opuszcza lasu, pola, ogrodu, pastwiska, łąki lub grobli, podlega karze grzywny do 500 złotych lub karze nagany.”

Istnieje jednak krąg osób, które posiadają uprawnienie do wejścia na cudzy grunt. Pamiętajmy, że właściciel gruntu sąsiedniego może wejść na teren fermy w celu usunięcia zwieszających się z jego drzew gałęzi lub owoców. Również właścicielowi roju pszczół wolno w pościgu za rojem wejść na cudzy grunt. Są to podmioty, których uprawnienie wskazane jest przez przepisy Kodeksu cywilnego.

Uprawnienie do wejścia na teren fermy może wiązać się z wykonywaniem obowiązków przez funkcjonariuszy publicznych lub urzędników państwowych. Klasycznym przykładem jest komornik, który może wejść na teren fermy w celu prowadzenia egzekucji. Z kolei szczególną

Fot. T. Jakubowski

Żadna osoba, która nie posiada wskazanego w przepisach prawa uprawnienia do wejścia na prywatną nieruchomość, nie ma prawa wejść na teren fermy

legitymację, która związana jest z przeszukaniem pomieszczeń i innych miejsc, posiadają: prokurator albo policja na polecenie sądu lub prokuratora, organy kontroli skarbowej (w związku z realizacją swoich zadań ustawowych), Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencja Wywiadu, jak również Straż Łowiecka (w związku ze zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa łowieckiego i szkodnictwa przyrodniczego, popełnianych w obwodach łowieckich polnych i leśnych) oraz Straż Leśna (w związku ze zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego i ochrony przyrody oraz wykonywaniem innych zadań w zakresie ochrony mienia). Przeszukanie pomieszczeń i innych miejsc następuje na podstawie postanowienia sądu lub prokuratora. Warto zapamiętać kilka zasad, których organy muszą przestrzegać przy prowadzeniu przeszukania – przede wszystkim przeszukania zamieszkałych pomieszczeń można dokonać w porze nocnej tylko w wypadkach niecierpiących zwłoki, a za porę nocną uważa się czas od godziny 22 do godziny 6.

W porze nocnej można przeszukać lokale dostępne w tym czasie dla nieokreślonej liczby osób albo służące do przechowywania przedmiotów. Podczas przeszukania ma prawo być obecna osoba, u której ma nastąpić przeszukanie oraz osoba przybrana przez prowadzącego czynność. Dodatkowo, jeżeli przy przeszukaniu nie ma na miejscu gospodarza lokalu, należy do przeszukania przywołać przynajmniej jednego dorosłego domownika lub sąsiada.

Kolejnym podmiotem uprawnionym jest Straż Pożarna, która wejść na teren fermy może w czasie prowadzenia akcji ratowniczej lub w ramach tzw. czynności kontrolno-rozpoznawczych (na podstawie upoważnienia do przeprowadzenia tych czynności). Hodowca powinien liczyć się z tym, że na teren jego fermy może wejść również Inspekcja Weterynaryjna czy Inspekcja Ochrony Środowiska. Legitymację do wejścia na teren fermy przepisy ustawy Prawo ochrony środowiska przyznają marszałkowi województwa, staroście oraz wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta (bądź też upoważnionym pracownikom właściwych urzędów

lub funkcjonariuszom straży gminnych). Z kolei na podstawie ustawy o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego uprawnione do wejścia na nieruchomość zosta-

ły osoby posiadające imienne upoważnienie, wydane przez Prezesa Agencji ARiMR do czynności kontrolnych (przy czym czynności kontrolne mogą być wykonywane podczas nieobecności rolnika także wówczas, gdy rolnik został zawiadomiony o kontroli zgodnie z właściwymi przepisami).

Należy zaznaczyć, że nie istnieją prawne uregulowania co do okresów ochronnych na fermach, warto natomiast zwracać uwagę kontrolującym na istnienie zagrożeń dla dobrostanu zwierząt podczas prowadzonych kontroli oraz informować ich o przestrzeganych zwyczajowo okresach ochronnych.

Wszystkie podmioty opisane powyżej mają legitymację ustawową do wejścia na teren fermy. Czy osoba prywatna lub członek stowarzyszenia bądź organizacji społecznej może zatem wejść na teren prywatny? Nie, żadna osoba, która nie posiada wskazanego w przepisach prawa uprawnienia do wejścia na prywatną nieruchomość, nie ma prawa wejść na teren fermy. Osoba taka popełnia przestępstwo, o czym należy zawiadomić organy ścigania.

**Elwira Jakubowska
radca prawny Aleksander Czech**

Wpływ stresu na zdrowotność i produktywność zwierząt futerkowych, ze szczególnym uwzględnieniem norek

prof. dr hab. Marian Brzozowski
SGGW
Zakład Hodowli Zwierząt
Futerkowych i Drobного Inwentarza
Katedra Szczegółowej
Hodowli Zwierząt
Kierownik Zakładu

Co to jest stres?

Stres najogólniej można określić jako niespecyficzną reakcję organizmu zwierzęcego na wszelkie pojawiające się wokół niego bodźce ze strony środowiska, w którym żyje. Z jednej strony mamy więc środowisko zewnętrzne, oddziałujące na organizm, z drugiej zaś – organizm zwierzęcia, który przez system reakcji fizjologicznych dostosowuje się do otaczającego go środowiska.

Reakcją organizmu na stresor jest wysiłek adaptacyjny, podejmowany w celu przystosowania się do istniejących warunków zewnętrznych. Adaptacja taka może polegać zarówno na przystosowaniu się do zmieniającego się otoczenia, jak i na dostosowaniu organizmu do funkcjonowania w stałych warunkach, odbiegających od optymalnych, np. przy zbyt wysokim, stałym natężeniu hałasu. Zazwyczaj, mówiąc o stresie, mamy na myśli sytuację, jaka powstaje pod wpływem nagłych wydarzeń o dużym znaczeniu dla zwierzęcia. W warunkach naturalnych sytuacją wymagającą wzmocnienia wysiłku (a zatem także zwiększenie możliwości organizmu) jest np. atak drapieżnika. Reakcja

stresowa zaatakowanego zwierzęcia pozwala mu na zwiększony wysiłek, szybszą ucieczkę lub bardziej efektywną walkę. Jest to więc gwałtowna reakcja przystosowawcza do wymagań otoczenia. Stres w tej sytuacji może być jednym z ważniejszych czynników decydujących o przetrwaniu. Podobnie reakcja stresowa mobilizuje organizm atakującego drapieżnika, pozwalając mu na efektywniejsze działanie.

Na czym polega reakcja przystosowawcza organizmu w sytuacji stresowej?

Stres jest złożoną reakcją, w której można zaobserwować zmiany zarówno w procesach emocjonalnych, jak i fizjologicznych. Ułatwienie w zrozumieniu, czym jest stres, daje uświadomienie sobie, że jest to reakcja, która ma przygotować do walki lub ucieczki. Odgrywa ona ważną rolę w ewolucji, ułatwiając poszczególnym gatunkom przetrwanie. Większość elementów (zarówno fizjologicznych, jak i emocjonalnych) stresu w jakiś sposób ułatwia właściwą reakcję w sytuacji zagrożenia (walkę lub ucieczkę).

Do **fizjologicznych komponentów stresu** należą:

- wzrost ciśnienia tętniczego
- przyspieszenie akcji serca
- zwiększenie stężenia glukozy we krwi
- wzrost napięcia mięśniowego
- przyspieszony, płytki oddech
- wyostrenie zmysłów
- suchość w jamie ustnej
- zwiększona aktywność gruczołów potowych
- przyspieszona perystaltyka jelit
- zwiększone napięcie mięśni gładkich (np. skurcz żołądka, powodujący bóle psychogenne, czy napięcie mięśni układu rozrodczego samic)
- zmiany w gospodarce hormonalnej
- zahamowanie aktywności układu rozrodczego
- obniżenie wydolności układu immunologicznego (obronnego).

Emocjonalne komponenty stresu wyrażają się przede wszystkim:

- lękiem

- niepokojem
- zwiększoną czujnością, gotowością do akcji: walki lub ucieczki
- drażliwością
- agresją.

Wszystkie zmiany fizjologiczne, zachodzące w organizmie pod wpływem stresora, ułatwiają organizmowi przetrwanie w sytuacji zagrożenia: zwiększone stężenie cukrów, przyspieszony oddech, zwiększone napięcie mięśniowe, przyspieszone bicie serca. Mają one za zadanie zwiększyć wydolność organizmu, co ułatwia walkę lub ucieczkę; zwiększona aktywność gruczołów potowych w sytuacji walki ułatwia wysłizgnięcie się agresorowi; zmiany hormonalne zapewniają podtrzymywanie opisanych reakcji; wyostrenie zmysłów ułatwia dostrzeżenie zagrożenia.

Także elementy emocjonalne stresu służą walce lub ucieczce: lęk wzmacnia motywację do działania, determinację do walki; wzrost agresji powoduje, że walka jest bardziej skuteczna; wydzielające się hormony ułatwiają

zniesienie niewygód, bólu i zmęczenia; zahamowanie aktywności przewodu pokarmowego czy układu rozrodczego pozwala na mobilizację innych funkcji organizmu w sytuacji zagrożenia.

Jakie mogą być negatywne skutki stresu u zwierząt fermowych?

Zwierzęta w warunkach naturalnych, poddane sytuacji stresowej, po jej minięciu mają możliwość odreagowania. Opisywane są przykłady zajęcy, które w sytuacji zagrożenia (np. przechodzący w ich pobliżu człowiek) mogą przyciąć się, przecześć zagrożenie, ale po minięciu sytuacji stresowej obserwuje się, jak wykonują gwałtowne skoki, co pozwala im na odreagowanie stresu.

Zwierzęta w warunkach fermowych najczęściej nie mają takiej możliwości: nagromadzone, skumulowane napięcie, gotowość organizmu do przetrwania zagrożenia, po minięciu poczucia zagrożenia pozostaje w organizmie, powodując „rozregulowanie” funkcjonowania układu

Fot. T. Jakubowski

INFORMACJA DLA HODOWCÓW

SKINPOLEX POLSKA SP. Z O.O.

zaprasza do współpracy wszystkich hodowców lisów
zainteresowanych wysyłką skór
do sprzedaży aukcyjnej
w kanadyjskim Domu Aukcyjnym NAFA

- przyjmujemy wszystkie rodzaje skór lisich
- oferujemy bezpłatny odbiór skór od hodowcy
- nie pobieramy żadnych opłat

Zainteresowanych

prosimy o bezpośredni kontakt w celu przesłania deklaracji
współpracy na nadchodzący sezon 2015/2016

KONTAKT:

Biuro Skinpox Polska w Bydgoszczy
Krzysztof Tuczkowski

tel. 52 345 31 03
tel. 607 986 452

ZAPRASZAMY DO WSPÓŁPRACY

odpornościowego, układu pokarmowego czy układu rozrodczego. Skutki takiego rozregulowania mogą być odczuwalne przez dłuższy czas. W przypadku licznej populacji nawzajem na siebie oddziaływujących zwierząt na fermie, następuje z jednej strony dodatkowe wzmocnienie oddziaływania bodźca przez wzajemne pobudzanie się zwierząt w reakcji na nieznane zagrożenie, a z drugiej strony wydłuża się dodatkowo proces powracania stada do stanu równowagi sprzed wystąpienia poczucia zagrożenia. Następuje zaburzenie **homeostazy** czy, jak się coraz częściej obecnie to ujmuje, **allostazy** (dynamicznej równowagi organizmów) i następuje dezorganizacja ich funkcjonowania, powodująca

niekorzystne zjawiska, takie jak:

- obniżenie odporności (wydolności układu immunologicznego), które skutkuje możliwością zaatakowania zwierząt przez wszechobecne mikroorganizmy;
- niepokój wywołujący chęć ucieczki, przyspieszenie akcji serca, podwyższenie ciepłoty ciała; może to powodować paniczne bieganie, a w efekcie traktowanie się zwierząt, przebywających we wspólnych klatkach czy pomieszczeniach;
- mobilizacja hormonalna i zwiększone napięcie mięśni gładkich; może doprowadzić do destabilizacji funkcjonowania układu pokarmowego i rozrodczego.

Na fermie stres u zwierząt może być również reakcją na nagły, nieoczekiwany i niespodziewany dla nich bodziec. Może jednak także wynikać z niekorzystnych warunków życiowych i trwałej sytuacji, będącej jego źródłem, czyli stresorem. Reakcja organizmu zwierzęcego na stres jest uzależniona od wielu czynników. Jednym z najważniejszych są indywidualne predyspozycje psychiczne i emocjonalne zwierząt; ta sama sytuacja może stać się źródłem bardzo silnego stresu dla jednego zwierzęcia, nie wywierając jednocześnie zauważalnego wpływu na inne. Reakcja organizmu jest też uzależniona od jego stanu fizjologicznego.

Jakie mogą być widoczne objawy oddziaływania stresora?

Widoczną reakcją zwierząt na oddziaływanie czynnika wywołującego stres mogą być **stereotypie**. Stereotypie są to obserwowane nietypowe, nieadekwatne do sytuacji zachowania zwierząt. Ich źródła tkwią w zachowaniach związanych z funkcjonowaniem organizmu w naturalnym środowisku, wynikających ze zdobywania pokarmu, eksploracji środowiska, wiążą się z funkcjami higienicznymi, obronnymi czy rozrodczymi. W przypadku przebywania zwierząt w warunkach, jakie zapewnia im człowiek, nie mają one potrzeby ani możliwości manifestowania tego typu zachowań. Otrzymują one odpowiednią ilość karmy, zbilansowanej pod względem wartości odżywczych. Mają zapewnione bezpieczeństwo i odpowiedniej wielkości pomieszczenia, dostosowane do potrzeb fizjologicznych (okres kryć, ciąży, odchowu młodych). Jednak w wyniku sytuacji stresowych, jak również w wyniku predyspozycji genetycznych, mogą pojawiać się u nich nietypowe

zachowania i reakcje, określane jako stereotypie.

Czy na fermach norek możemy obserwować problemy ze stresem?

W hodowli zwierząt futerkowych, w której celem jest uzyskanie wysokiej jakości okrywy włosowej, każdy hodowca dokłada wszelkich starań, aby zapewnić zwierzętom jak najlepsze warunki bytowania (żywienie, pomieszczenia, opieka i obsługa), bo wie, że jakiegokolwiek nieprawidłowości czy niedostatki w tym zakresie przeniosą się na obniżenie jakości uzyskanych futer. Stąd powszechne i oczywiste jest dążenie hodowców do poznania i wyeliminowania

z otoczenia zwierząt wszelkich bodźców, mogących wywoływać stres, a w efekcie zaburzenia w równowadze homeostatycznej, mogące prowadzić do stereotypii i obniżenia jakości okrywy włosowej.

Od ponad 100 pokoleń norki są utrzymywane jako zwierzęta hodowlane w systemie klatkowym. Spowodowało to stopniową adaptację zwierząt do takich warunków. Równocześnie w kolejnych latach hodowli miała miejsce naturalna eliminacja zwierząt o typach charakterów nieprzystających do stworzonych przez człowieka warunków (zwierzęta agresywne, bojaźliwe), natomiast utrzymywała się populacja zwierząt ufnych, niebojących się człowie-

ka. Obecnie większość hodowanych zwierząt cechuje się takim właśnie charakterem.

Podsumowując problem stresu i stereotypii u norek, można stwierdzić, że zjawiska te są na fermach norczych zagadnieniem marginalnym. Osiągnięcie takiego statusu było możliwe, bo w hodowli norek obserwujemy pełną zbieżność pomiędzy kierunkiem użytkowania zwierząt, jakim jest uzyskanie wysokowartościowej okrywy włosowej i pożądanym typem ich charakteru, bowiem tylko w odniesieniu do zwierząt ufnych, spokojnych, niepodlegających czynnikom stresogennym można zamierzony efekt hodowlany uzyskać.

Andrzej Gugolek

Ryby i uboczne produkty rybne w żywieniu norek i lisów

prof. dr hab. Andrzej Gugolek
Katedra Hodowli Zwierząt
Futerkowych i Łowiectwa, Wydział
Bioinżynierii Zwierząt, Uniwersytet
Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Poniżej przedstawione treści stanowią rozszerzoną formę wykładu, wygłoszonego przez autora podczas ostatniego seminarium szkoleniowego Polskiego Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych 4 września 2015 roku w Tarnowie Podgórnym.

Światowe rybołówstwo jest znaczącym producentem nie tylko żywności, lecz także ubocznych produktów, które mogą być wykorzystane do żywienia zwierząt futerkowych mięsożernych. Szacuje się, że światowe połowy wynoszą około 135 mln ton rocznie. Rybne produkty uboczne są podstawą żywienia mięsożernych zwierząt futerkowych w wielu rejonach świata, np. w Skandynawii czy Azji, co wiąże się z ich podażą. Polskie rybołówstwo odławia rocznie zaledwie około 150-160 tys. ton, co stanowi zaledwie 0,2% światowej produkcji. W naszym kraju ryby i produkty uboczne ich przetwórstwa nie są tak powszechnie dostępne, niemniej jednak są bardzo ważnym surowcem paszowym, szczególnie w dużych kuchniach paszowych. Natomiast dominującą rolę w żywieniu lisów i norek odgrywają uboczne produkty, pochodzące z uboju i przetwórstwa drobiu, które w niektórych regionach kraju stanowią ponad 60% składu mieszanek paszowych.

Podstawowymi rybami, pozyskiwanymi przez nasze rybo-

łówstwo, są ryby śledziowate: szproty, śledzie właściwe, sardynki, sardele; ryby dorszowate oraz makrele i płastugi. Znaczenie gospodarcze mają także ryby hodowlane z rodziny łososiowatych. Natomiast polskie przetwórstwo rybne przerabia nie tylko surowce pozyskane przez naszych rybaków, lecz także ryby importowane.

Hodowcy, dla których zdobycie ryby paszowej i rybnych produktów ubocznych jest problemem, zastanawiają się często, czy istnieje możliwość żywienia lisów i norek dawkami bez udziału ryby. Teoretycznie jest to możliwe, gdy prawidłowo zbilansuje się dawki pokarmowe innymi komponentami, a niedobory aminokwasów uzupełni syntetycznymi premiksami. Jednak żywienie z dodatkiem ryb lub ich produktów ubocznych jest łatwiejsze. Pasze te charakteryzują się bowiem korzystniejszym składem chemicznym oraz wyższą, szczególnie pod względem wartości biologicznej, jakością białka niż produkty uboczne, pochodzące np. z uboju drobiu. Praktyka hodowlana wskazuje, że w dietach lisów

Fot. T. Jakubowski

pospolitych ryby mogą stanowić do 30%, a lisów polarnych i norrek aż do 70% paszy pochodzenia zwierzęcego. Wyższe udziały surowców rybnych w dietach mogą prowadzić do różnorodnych zaburzeń zdrowotnych u zwierząt i pogorszenia jakości okrywy włosowej.

Jak już wspomniano, ryby i ich pochodne to bogate i wartościowe źródła białka i energii. Dostarczają także związków mineralnych oraz witamin, trzeba jednak pamiętać, że ich stosowanie obarczone jest najczęściej pewnym ryzykiem. Przede wszystkim są bardzo zróżnicowane pod względem składu chemicznego, zawierają często substancje antyżywniowe, a także mogą być źródłem skażenia mikrobiologicznego paszy i utlenionych kwasów tłuszczowych.

Rybne materiały paszowe różnią się znacznie pod względem zawartości białka i tłuszczu oraz wartości odżywczej. Wpływ na to ma gatunek pozyskanej ryby,

rodzaj produktu: ryba pełna, ryba drobna, rodzaj produktu ubocznego. Nazwy potoczne, używane do oznaczenia gatunku, nie zawsze są precyzyjne, np. pod pojęciem dorsz czy śledź w rzeczy-

kulinarne. Zamieszczone dane obrazują różnorodność ich składu chemicznego, a tym samym wartości pokarmowej ryb i ich produktów ubocznych.

Tradycyjnie ryby dzieli się

Ryby i ich pochodne to bogate i wartościowe źródła białka i energii. Dostarczają także związków mineralnych oraz witamin, trzeba jednak pamiętać, że ich stosowanie obarczone jest najczęściej pewnym ryzykiem.

wistości występuje kilkanaście różnych gatunków, różniących się właściwościami. W tekście, w celu doprecyzowania, podane zostały w niektórych przypadkach nazwy łacińskie. Nazwy te umożliwiają precyzyjne określenie, z jakim gatunkiem mamy do czynienia. W tabeli 1 przedstawiono skład chemiczny mięsa ryb i wybranych bezkręgowców, mających znaczenie

na wysokobiałkowe, np. ostrobok, zawierające powyżej 20% białka, średniobiałkowe – do tej grupy należy większość gatunków (od 15 do 20% białka) oraz niskobiałkowe – halibut, dorsz polarny, w których tego składnika pokarmowego jest poniżej 15%.

Kolejny podział dotyczy zawartości tłuszczu w rybach. Ryby chude zawierają do 2%,

średnio tłuste od 2 do 7%, tłuste od 7 do 15%, a bardzo tłuste ponad 15% tłuszczu. W załączonej tabeli 2 podano podział ryb według zawartości w nich tłuszczu.

Podsumowując powyższe tabele, należy stwierdzić, że mięso ryb charakteryzuje się znaczną różnorodnością składu chemicznego. Zawiera od 55 do 85% wody, od 14 do 25% białka i od 1 do 1,5% składników mineralnych.

Na skład chemiczny ryby lub produktu ubocznego wpływa nie tylko gatunek ryby, lecz także sezon połowu, stan fizjologiczny i wielkość ryby. Przykładem może być śledź norweski. Poziom białka u tego gatunku może się wahać od 16 do 18% a tłuszczu nawet od 8 do 20%, co przedstawia tabela 3.

Zatem materiał paszowy pochodzenia rybnego w różnych porach roku będzie się znacz-

nie różnił pod względem wartości odżywczej, co może być przyczyną błędów podczas bilansowania dawek. Zaleca się zatem jak najczęstsze kontrole rzeczywistego składu chemicznego komponentów paszy, który może różnić się znacznie od średniego tabelarycznego. Podczas bilansowania należy także zwrócić uwagę, czy podany skład chemiczny jest to zawartość składników surowych, czy

Tabela 1. Skład chemiczny mięsa ryb i wybranych bezkręgowców wodnych najczęściej wykorzystywanych w celach konsumpcyjnych (wg Kołakowskiego, 2012)

Gatunek	Nazwa łacińska	Białko (%)	Tłuszcz (%)	Woda (%)	Składniki mineralne (%)
Certa	<i>Vimba vimba</i>	17–19,5	6–10	72–78	1,2–1,8
Jesiotr	<i>Acipenser spp.</i>	17–19	10–15	60–70	1,0–1,2
Flądra	<i>Pleuronectidae spp.</i>	16–20	0,2–2,9	77–82	1,1–2,3
Halibut atlantycki	<i>Hippoglossus spp.</i>	15–20	0,7–5,2	77–82	1,1–2,0
Kalmar	<i>Loligo vulgaris</i>	18–21	1,5–2	77–78	1,1–1,3
Karp	<i>Cyprinus carpio</i>	14–18	10–24	55–71	1,1–1,6
Krewetka	<i>Palaemon serratus</i>	18–20	1,2	75–79	1,3–1,8
Leszcz	<i>Abramis brama</i>	16–17,5	2,8–9,8	72–77	1,0–1,2
Łosoś	<i>Salmo salar</i>	18–22	5,7–14	65–70	1,2–1,6
Makrela atlantycka	<i>Scomber scombrus</i>	16–22	18–24	52–70	1,2–1,6
Minóg	<i>Lampetra fluviatilis</i>	14–15,3	12–16	67,7–71,5	1,2–1,4
Mintaj	<i>Theragra chalcogramma</i>	14,6–19,6	0,3–2,9	78,7–84,1	1,1–1,4
Morszczuk	<i>Merlucius spp.</i>	15,4–16,9	0,6–2,7	78,5–83,1	1,0–1,5
Ostrobok	<i>Trachurus trachurus</i>	17,8–22,7	1,5–15,3	71,2–77,2	1,3–2,0
Sardynka	<i>Sardina pilchardus</i>	17–20	1,2–18	60–80	1,1–1,6
Sieja	<i>Coregonus lavaretus</i>	16–19	1–2	76–80	1,2–1,4
Sielawa	<i>Coregonus albula</i>	16–18	4–9	75–78	1,1–1,4
Pstrąg tęczowy	<i>Oncorhynchus mykiss</i>	17–19	4–8	74–77	1,1–1,3
Śledź atlantycki	<i>Clupea harengus</i>	15,2–21,9	4,4–29,1	52,6–77,0	1,2–1,7
Śledź bałtycki	<i>Clupea harengus membras</i>	16,3–19,4	3,2–15,4	69,9–78,6	1,2–1,7
Szprot bałtycki	<i>Sprattus sprattus</i>	16,5–17,1	3,8–11,6	69,1–78,1	1,8–2,0
Turbot	<i>Rombus maximus</i>	16–17	2,5–5,0	77–79	1,0–1,2
Węgorz	<i>Anguillidae spp.</i>	15–18	12,5–29,5	52,2–60,1	1,2–1,4

Tabela 2. Klasyfikacja ryb według zawartości tłuszczu w tkance mięśniowej (wg Sikorskiego, 2004)

Kategoria	Zawartość tłuszczu (%)	Przykładowe gatunki
Chude	0,2–2,0	dorsz, plamiak, witlinek, morszczuk, mintaj, błękit
Średnio tłuste	2,0–7,0	pląstugi, tuńczyk, troć, pstrąg, leszcz, płoc
Tłuste	7,0–15,0	śledź, szprot, sardynka, makrela, ostrobok, łosoś, karp
Bardzo tłuste	> 15,0	węgorz, gromadnik

strawnych w paszy. Wartości dotyczące składników strawnych będą niższe, gdyż obrazują strawność składników pokarmowych u zwierząt. Strawność białka zwierzęcego u zwierząt mięsożernych wynosi ponad 80%, a tłuszczu przekracza najczęściej 90%. W tabeli 4 przedstawiono zawartość składników strawnych w wybranych rybach i ich surowcach ubocznych.

Powszechnie panuje przekonanie, że ryby z rodziny dorszowatych, np. dorsz atlantycki, plamiak, czarniak oraz morschuk są najlepszymi rybami paszowymi z uwagi na optymalny udział w ich tkankach poszczególnych aminokwasów. Literatura naukowa wskazuje, że skład aminokwasowy filetu z dorsza odpowiada kompozycji aminokwasowej ciała norki, z wyjątkiem metioniny i cystyny. Jednak przypominam, że powyższa

prawidłowość dotyczy filetów z dorsza, a w celach paszowych wykorzystuje się różnorodne produkty uboczne. W tabeli 5 dokonano zestawienia składu aminokwasowego ciała norki i jej okrywy włosowej ze składem filetu z dorsza.

Jak zaznaczono powyżej, za najcenniejszą rybę paszową uważa się powszechnie dorsza, jednak na paszę trafiają produkty uboczne, pochodzące od różnych gatunków dorszy. Ważne jest zatem sprecyzowanie gatunku, gdyż dorsz to potoczna nazwa kilkunastu gatunków ryb dorszowatych (*Gadidae*), różniących się znacznie wartością odżywczą, jak i zawartością substancji antyżywniowych. Najczęściej spotykanym dorszem jest dorsz atlantycki (*Gadus morhua*), nazywany również wątluszem. W Polsce dorszami nazywa się najczęściej

trzy podgatunki dorsza atlantyckiego, z których najbardziej znanym jest dorsz bałtycki (*Gadus morhua callarias*). Innymi spotykanymi dorszami są: dorsz pacyficzny (*Gadus macrocephalus*), ogak (*Gadus ogac*) oraz różne gatunki dorszy arktycznych. Do dorszy zalicza się także plamiaka (*Melanogrammus aeglefinus*), nazywanego łupaczem lub wątluszem srebrzystym, a w języku angielskim „haddock”. Od dorsza różni się on czarną linią boczną. Rybą dorszowatą o dużym znaczeniu gospodarczym, plasującą się tuż za dorszem atlantyckim i plamiakiem, jest także czarniak (*Pollachius virens*). Nazwa tego gatunku pochodzi od czarno zabarwionej wewnętrznej części jamy gębowej. Do ryb dorszowatych należą także mintaj (*Gadus chalcogrammus*), witlinek (*Merlangius merlangus*), różne gatunki błę-

Tabela 3. Zróżnicowanie składu chemicznego śledzi norweskich (wg Kołakowskiego, 2012)

Rodzaj śledzia	Sezon połowu (miesiące)	Stan fizjologiczny ryb	Wielkość osobników (g)	Białko w mięsie (%)	Tłuszcz w mięsie (%)
Śledź wiosenny „Storsild”	I–II	dojrzewający	250–350	17–18	12–15
Śledź wiosenny „Vårsild”	III–IV	dojrzały lub wytarty	250–350	17–18	8–12
Śledź letnio-jesienny tłusty	VI–X	niedojrzały	50–200	17–18	8–20
Śledź mały	XII–II	niedojrzały	>50	16–17,5	3–15

Tabela 4. Orientacyjna zawartość białka i tłuszczu w wybranych materiałach paszowych – składniki strawne (wg Zalecenia Żywniowe..., 2011)

Materiał paszowy	Białko (%)	Tłuszcz (%)
Dorsz pełny	15,0–18,0	1,0–3,0
Dorsz produkty pofiletowe	12,0–13,0	0,5–1,0
Flądra	12,0–15,0	2,0
Flądra produkty pofiletowe	12,0–13,0	5,0–6,0
Łosoś lub pstrąg produkty pofiletowe	11,0–12,0	15,0–16,0
Makrela produkty pofiletowe	11,0–12,0	18,0–20,0
Makrela głowy	12,0–14,0	17,0–21,0
Śledź pełny	14,0–16,0	2,0–10,0
Śledź produkty uboczne	11,0–12,0	4,0–6,0

kitka, np. *Micromesistius potassou*, *Micromesistius australis*. Również morszczuk zwyczajny (*Merluccius merluccius*) i jego podgatunki – morszczuk śródziemnomorski i atlantycki – są rybami dorszokształtnymi.

Generalnie dorszowate to ryby chude, jedynie morszczuk zawiera więcej tłuszczu. Nie zawierają przeważnie enzymu tiaminazy – rozkładającego witaminę B₁, jednak ich przewody pokarmowe mogą go zawierać. Są to ryby drapieżne, żywiące się innymi gatunkami, które mogą zawierać tiaminazę w swoich tkankach. Znajdują się w nich najczęściej niewielkie ilości szkodliwego tlenu trójmetyloaminy (TRIOX). Dorsz pełny i wartościowe produkty uboczne mogą stanowić do 50% dawki pokarmowej, natomiast produkty mniej wartościowe, np. pofiletowe z dużą ilością ości – do 30%.

Wartościową i często stosowaną paszą w żywieniu zwierząt futerkowych mięsożernych są ryby potocz-

nie nazywane śledziami. Ta rodzina ryb obejmuje ponad 200 różnych, głównie morskich gatunków. Szacuje się, że to właśnie śledziowate (*Clupeidae*) zajmują pierwsze miejsce w światowym rybołówstwie. Wykorzystywane są szeroko do produkcji żywności dla ludzi. Do gatunków o największym znaczeniu gospodarczym należą śledź atlantycki, śledź pacyficzny, sardynki, sardele i szprot. Śledzie poławiane w Morzu Bałtyckim, znane pod nazwą sałaka (*Clupea harengus membras*), są podgatunkiem śledzia atlantyckiego – pospolitego, od którego różnią się nieco mniejszymi rozmiarami ciała.

Do grupy śledzi, obok ryb nazywanych śledziami, zalicza się też ryby o innych nazwach. Przykładem wartościowej gospodarczo ryby z tej rodziny jest szprot, nazywany też sardynką norweską (*Sprattus sprattus* vel. *Clupea sprattus balticus*). Jest to mała ryba, wyglądem przypominająca młodego śledzia, o długości od 10 do 20 cm. Wystę-

puje we wschodniej części Oceanu Atlantyckiego w Morzu Północnym, Bałtyckim i w północnych rejonach Morza Śródziemnego i Czarnego. Szprot bałtycki charakteryzuje się niższą zawartością tłuszczu i podobno odmiennym smakiem niż szprot pochodzący z Oceanu Atlantyckiego. Gatunek ten wykorzystywany jest do produkcji konserw rybnych, znanych w handlu nie tylko jako szproty, lecz także jako „sardynki” czy „byczki”. Służy także do wytwarzania mączek rybnych i oleju. Obecnie ryba ta jest jedną z liczniej pozyskiwanych przez polskich rybaków.

Makrełowate (*Scombridae*) to rodzina morskich ryb okoniokształtnych. Są to bardzo wartościowe ryby konsumpcyjne. Należą do nich nie tylko makrele, np. makrela pospolita i atlantycka, lecz również różne gatunki tuńczyków. Hodowcy zwierząt futerkowych mięsożernych obawiają się nieco makreli, ryby tłustej, kojarząc jej podawanie z zatruciem zjeł-

Tabela 5. Porównanie składu aminokwasowego ciała i okrywy włosowej norki z filetem z dorsza (wg Sławonia, 1987)

Aminokwasy	Norka	Okrywa włosowa	Filet dorsz
	(g/100g białka)		
Treonina	4,2	5,7	5,0
Walina	4,8	4,9	5,4
Izoleucyna	3,3	2,6	5,1
Leucyna	7,1	6,3	8,8
Tyrozyna	2,2	–	3,4
Fenylalanina	3,5	2,9	4,2
Lizyna	6,9	4,1	9,8
Histydyna	2,3	1,0	2,3
Metionina	3,2	1,6	1,1
Cystyna	2,3	16,1	1,1
Tryptofan	1,0	0,3	1,2
Kwas asparaginowy	7,6	–	11,1
Seryna	4,4	–	4,6
Kwas glutaminowy	13,4	–	16,0
Glicyna	6,9	–	5,4
Alanina	5,5	–	6,6
Arginina	5,8	7,6	6,0

Fot. T. Jakubowski

czalym tłuszczem. Jest to prawda, jednak przyczyną zatrucia może być też histamina. Dokumentowane są nie tylko zatrucia zwierząt. W USA stwierdzono schorzenie nazywane „macrela scombrotoksizm” – zatrucie pokarmowe, związane z konsumpcją zepsutych ryb, mających ciemne mięso, takich jak: makrela, tuńczyk, morszczuk czy ostrobok. Zatrucia te stanowią podobno około 5% wszystkich zatruc pokarmowych w USA. Histamina powstaje w mięsie ryb wskutek bakteryjnej dekarboksylacji histydyny, będącej składnikiem ich mięsa, czemu sprzyja przechowywanie w temperaturze powyżej 0°C. Procesy te następują najczęściej w temperaturze powyżej 10°C. W prawidłowych warunkach histamina występuje w stężeniu 0,1 mg na 100 g ryby, wskutek dekarboksylacji może osiągać nawet stężenia 25-50 mg na 100 g ryby. Poziom, przy którym pojawiają się objawy chorobowe, zależy od osobniczej wrażliwości na histaminę.

Podsumowując, różne gatunki śledzi i makrela to także dobre ryby paszowe, jednak zawierają zazwyczaj wyższy poziom tłuszczu niż np. ryby dorszowate. Może on być różny, jak wspomniano powyżej, w zależności od pory roku lub łowiska. Przy okazji warto wspomnieć, że w rybach przechowywanych w większych kawałkach, wolniej następują procesy jęlczenia tłuszczów. Zaleca się wykorzystywanie śledzi, szprotów i makreli w celach paszowych, w ilości do 50% dawki dla rosnących zwierząt i 25% dawki podczas okresu rozrodu.

Łososiowate (*Salmonidae*) to kolejna rodzina wartościowych ryb konsumpcyjnych. Większość z nich to gatunki dwuśrodowiskowe. Większą część życia spędzają w morzach, ale rozmnażają się w rzekach i strumieniach. Do łososiowatych zaliczane są: łososie, trocie, pstrągi, palie oraz ryby siejowate. Większość ubocznych produktów ryb łososiowatych pochodzi od ryb hodowlanych.

W światowych hodowlach przeważa łosoś szlachetny (*Salmo salar*). W Polsce najczęściej hodowanym gatunkiem jest pstrąg tęczy. Spotykane są również hodowle pstrąga źródlanego, potokowego oraz pstrąga palia.

Pstrąg i łosoś, najczęściej wykorzystywane w żywieniu lisów i norek, to tłuste ryby hodowlane, dostarczające znacznych ilości ubocznych produktów. Ich tłuszcz zawiera duży udział wielonienasyconych kwasów tłuszczowych, zatem przy ich skarmianiu celowe jest dodawanie witaminy E, w charakterze antyutleniacza. Mogą stanowić do 30% dawki we wszystkich okresach hodowlanych.

Gromadnik (*Mallotus villosus*) to gatunek ryby z rodziny stynkowatych. Ciekawostką jest, że ryba ta jest jednym z głównych gatunków ryb, którymi odżywiają się dorosłe formy dorsza atlantyckiego. Gromadnik to także tłusta ryba, i także w tym przypadku zachodzi koniecz-

ność dodawania witaminy E lub zabezpieczanie tej paszy antyoksydantami chemicznymi. Zalecany udział gromadnika w dawkach wynosi do 12% podczas okresu wzrostu i do 5% podczas trwania rozrodu.

Inną wartościową grupą ryb są flądry. Flądra lub płastuga to potoczna nazwa ryb flądroskształtnych o charakterystycznej spłaszczonej budowie ciała. W Bałtyku występuje stornia, nazywana także fląderką. Jednym z większych przedstawicieli fląder jest halibut biały, występu-

jący w północnej części Atlantyku i Oceanu Spokojnego, ceniony w rybołówstwie ze względu na bardzo smaczne mięso. Ciekawostką może być informacja, że ryby te osiągają ponad 2 m długości oraz masę ciała powyżej 300 kg.

Paszowy rynek ryb jest bardzo zróżnicowany. Pojawiają się na nim „nowe” gatunki, dotychczas niestosowane lub wykorzystywane sporadycznie w żywieniu zwierząt futerkowych. Do takich ryb należą np. babka bycza (*Neogobius melanosto-*

mus) czy ryba tobiasz (*Ammodytes tobianus*). Babka bycza sprowadzana jest zazwyczaj z terenów byłego ZSRR. Ryba ta występuje pod innymi nazwami: ang. – goby fish, babka śniadogłowa, babka barczysta, babka wielkogłowa, babka obła, babka okrągła, babka krągła, babka kamienna, babka czarnopyska. Jest to ryba dwuśrodowiskowa, okonioskształtna z rodziny babkowatych (*Gobiidae*). Pierwotnie występowała w strefie przybrzeżnej basenów Morza Azowskiego, Czarnego i Ka-

Tabela 6. Skład chemiczny babki byczej (%)

Babka bycza – cała	Sucha masa	Popiół	Białko	Tłuszcz	Węglowodany
(Pierieldik, 1975)	–	–	16,0	1,0	–
(Gugolek, 2015)	22,4	2,9	17,3	1,6	0,7

Tabela 7. Pozytywne i negatywne aspekty wykorzystywania w żywieniu różnych gatunków ryb oraz ich zalecany poziom w dawkach pokarmowych (wg Rouvinnen-Watt i in., 2005)

Gatunek	Pozytywy	Negatywy	Zalecany poziom
Dorsz, Plamiak, Czarniak	Bogate źródło białka i energii. Produkty uboczne zawierające wątrobę charakteryzują się wysokim poziomem dobrej jakości tłuszczu, witamin oraz energii.	Wysoka cena i ograniczona dostępność, ich tkanki mogą zawierać TRIOX. Przewody pokarmowe mogą zawierać znaczne ilości TRIOX. Przewody pokarmowe zawierające wątrobę wymagają stabilizacji tłuszczów.	Do 50% dawki, gdy produkty są dobrej jakości. Do 30% dawki, gdy są to wnętrzności lub produkty z dużą ilością skór i ości.
Morszczuk	Bogate źródło białka i energii. Produkty zawierające wątrobę charakteryzują się wysokim poziomem dobrej jakości tłuszczu, witamin oraz energii. Bogate źródło Ca i P.	Tkanki zawierają znaczny poziom TRIOX, także przewody pokarmowe mogą zawierać znaczne ilości TRIOX. Przewody pokarmowe zawierające wątrobę wymagają stabilizacji tłuszczów.	Do 15% dawki dla zwierząt rosnących. Do 5% dawki w okresie rozrodu.
Śledź, Makrela	Źródło wartościowego białka, bogate źródło energii z tłuszczu.	Wysoki poziom podatnych na utlenianie kwasów tłuszczowych. Występuje ryzyko zatrucia histaminą (makrela). Niski poziom strawności metioniny (makrela). Wysoki poziom tiaminazy (śledź).	Do 50% dawki w okresie wzrostu. Do 25% dawki w okresie rozrodu.
Pstrąg, Łosoś	Bogate źródło białka i energii.	Wysoki poziom podatnych na utlenianie kwasów tłuszczowych.	Do 35% dawki we wszystkich okresach żywieniowych.
Gromadnik	Bogate źródło białka i energii.	Wysoki poziom TRIOX i tiaminazy. Wysoki poziom podatnych na utlenianie kwasów tłuszczowych.	Do 12% dawki podczas okresu wzrostu. Do 5% dawki podczas rozrodu

spijskiego. W Polsce jest zaliczana do gatunków inwazyjnych. Pierwsze osobniki zauważono u wybrzeży Bałtyku zaledwie w 1990 roku. Obecnie występuje ona w Zatoce Gdańskiej, wzdłuż polskiego wybrzeża Bałtyku oraz w dolnym biegu Wisły. Materiałem paszowym jest ryba cała, produkuje się z niej także spożywcze konserwy rybne. W tabeli 6 przedstawiono skład chemiczny babki byczej, który wskazuje, że jest wartościowym źródłem białka. Jednak nie jest znany w niej poziom substancji antyżywniowych, podobnie jak w rybie tobiasz.

Tobiasz (*Ammodytes tobianus*) to gatunek morskiej ryby z rodziny dobijakowatych. Występuje w północno-zachodniej części Oceanu Atlantyckiego, pospolicie spotykana również w Morzu Bałtyckim. Długość ciała tej ryby wynosi do 23 cm, ciało ma silnie wydłużone, smukłe, spłaszczone bocznie. Ubarwienie ryby jest srebrzyste, a grzbiet

ciemny. Tobiasz żywi się głównie planktonowymi, rzadziej drobnym narybkiem. Bywa poławiany masowo na Morzu Północnym, używany jest głównie do przerobu na mączkę rybną, a także jako przynęta do połowu innych ryb. Jak wspomniano, nie jest znana jego wartość pokarmowa ani poziom substancji antyżywniowych.

W tabeli 7 przedstawiono analizę przeprowadzoną przez autorów angielskiego podręcznika „Mink Feeds and Feeding”, dotyczącą pozytywnego i negatywnego wymiaru stosowania poszczególnych gatunków ryb. Warto się z nią zapoznać, chociaż nie dotyczy krajowego rynku paszowego.

Ryby i uboczne produkty pochodzące z przetwórstwa ryb różnią się znacznie między sobą pod względem zawartości białka, tłuszczu i energii, co wpływa na ich jakość i możliwość wykorzystania. Ryby pełne zalicza się zazwyczaj do pierwszej

grupy jakościowej pasz. Są one jednak rzadko wykorzystywane na cele paszowe. Natomiast uboczne produkty pofiletowe, np. głowy czy kręgosłupy, w zależności od zawartości w nich elementów ościstych, mogą być zaliczone do drugiej lub trzeciej grupy. Wnętrznosci ryb są rzadziej stosowane w żywieniu. Należy zaznaczyć, że bardzo łatwo psują się już w trakcie transportu oraz szybko jęlczeją podczas przechowywania. Są jednak wartościową paszą, gdyż kwasy tłuszczowe zawarte w tłuszczu okołonarządowym ryb, wpływają korzystnie na jakość okrywy włosowej.

W tabeli 8 przedstawiono analizę przeprowadzoną przez autorów wspomnianego podręcznika „Mink Feeds and Feeding”, dotyczącą pozytywnego i negatywnego aspektu stosowania w żywieniu różnych typów surowców rybnych.

Ryby zawierają substancje antyżywniowe: tiaminazę i tle-

Tabela 8. Pozytywne i negatywne aspekty wykorzystywania w żywieniu różnych typów surowców rybnych (wg Rouvinnen-Watt i in., 2005)

Produkt	Pozytywy	Negatywy
Ryba pełna (cała)	Bogate źródło białka i energii. Wątroba dostarcza witamin i glikogenu.	Zmienna jakość i skład chemiczny w zależności od gatunku, pory roku i innych czynników. Wnętrznosci podwyższają ryzyko zatrucia pokarmowych. Tłuste wnętrznosci wymagają stabilizacji. Przewody pokarmowe mogą zawierać tiaminazę.
Filety	Bogate źródło białka. Mięśnie ryb magazynujących tłuszcz są źródłem energii.	Mogą zawierać TRIOX i tiaminazę. Mięśnie ryb tłustych podlegają jęlczeniu.
Produkty pofiletowe	Zawierające stosunkowo dużo tkanki mięśniowej, są bogatym źródłem białka. Ości dostarczają Ca i P.	Zmienny poziom białka i ości, duża ilość ości obniża strawność. Różna zawartość TRIOX i tiaminazy.
Podroby i wnętrznosci	Różna jakość i skład chemiczny, zależy głównie od gatunku.	Zawierają tiamianzę. Tłuste podroby i wnętrznosci szybko jęlczeją.
Głowa	Zawierają stosunkowo dużo tkanki mięśniowej, są bogatym źródłem białka.	Zmienna jakość zależy od ilości skóry, tkanki mięśniowej i ości.
Skóra	Dostępna i tania.	Zawiera znaczne ilości tkanki łącznej i charakteryzuje się niekorzystnym składem aminokwasowym. Obniża strawność składników pokarmowych.
Ości	Zawierają dużo Ca i P.	Charakteryzują się niskim poziomem energii, białka i aminokwasów. Duża ilość ości (popiołu surowego) obniża strawność.
Masa odkostniona	Różna jakość, zależy od gatunku ryb i udziału tkanki mięśniowej	Zawiera niski poziom energii i dużo tłuszczu, który jęlczeje.

Fot. T. Jakubowski

nek trójmetyloaminy (TRIOX). Tiaminaza jest enzymem występującym w mięsie wszystkich ryb słodkowodnych i wielu rybach morskich, mającym zdolność do rozkładania witaminy B₁ (tiaminy). Większość źródeł naukowych podaje, że zawiera ją, między innymi, następu-

jące ryby morskie: gromadnik, szprot, śledź, makrela, mintaj, karmazyn, łosoś. Istnieje podejrzenie, że mogą ją zawierać także i inne ryby. Tiaminazę zawierają też małże, ostrygi i inne wodne stworzenia. Najpełniejszą listę ryb i innych organizmów, zawierających tiaminazę,

pokazuje opracowanie „Nutrient Requiements of Mink and Foxes” z 1982 roku.

Praktyka hodowlana wskazuje, że długotrwałe podawanie surowych ryb, zwłaszcza lisom, powoduje u nich znaczne niedobory witaminy B₁. Szacuje się, że tiaminaza zawarta w 1 kg

Tabela 9. Zmiany w czasie poziomu witaminy B₁ (μg/g) w paszy z dodatkiem różnych poziomów ryb zawierających tiaminazę (wg Jeżewskiej, 1979)

Mieszanka paszowa	po 0h	po 1h	po 2h	po 3h
+ 50% leszcza	2,23 (100%)	1,64 (73%)	1,42 (64%)	1,02 (46%)
+ 70% leszcza	1,33 (100%)	1,07 (80%)	0,97 (73%)	0,79 (59%)
+50% śledzia	1,80 (100%)	1,37 (76%)	1,14 (63%)	1,05 (58%)
+70% śledzia	1,71(100%)	1,29 (75%)	1,05 (61%)	0,85 (50%)

Tabela 10. Zawartość TRIOX w tkankach różnych gatunków ryb (wg Jeżewskiej, 1981)

Gatunek	Ryba cała	Głowa	Wnętrznosci	Ryba bez głowy i wnętrznosci
	mg N na 100 g tkanki			
Leszcz	1,17	3,71	2,16	0,56
Flądra	12,33	6,77	9,78	16,01
Ostrobok	35,25	14,01	10,58	47,47
Mintaj	–	–	–	65,84
Dorsz	–	–	–	19,98
Morszczuk	–	–	–	49,92
Nototenia	–	–	–	69,66
Błękitek	–	–	–	73,42

ryby może rozłożyć 25 mg tiaminy. W tabeli 9 przedstawiono badania, dokumentujące zmiany poziomu witaminy B₁, następujące w czasie po dodaniu ryb zawierających tiamnazę.

Jak każdy enzym, tiaminaza jest wrażliwa na działanie wysokiej temperatury – podgrzewanie przez 10 min w temp. 90°C eliminuje tiaminazę, a więc jedynie surowe ryby są źródłem tej antyodżywczej substancji. Trzeba przypomnieć, że tkanka mięśniowa niektórych gatunków nie zawiera tiaminazy, ale ponieważ odżywiają się gatunkami, które ją zawierają, znajduje się ona w ich przewodach pokarmowych, jak to ma miejsce w przypadku wspomnianych wyżej ryb dorszowatych. Niedobory tiaminy powodują chorobę Chasteka, objawiającą się porażeniami i zaburzeniami ruchowymi, a także stany podkliniczne, wpływające na obniżenie produktywności zwierząt. Obserwacje wskazują, że poszczególne gatunki zwierząt futerkowych w różny sposób reagują na obecność tiaminazy w paszy. Norki wydają się odporniejsze na niedobory tiaminy, natomiast najbardziej gwałtowne negatywne reakcje obserwuje się u lisów pospolitych.

Najnowsze badania z dziedziny biologii morskiej wskazują, że poziom tiaminazy jest różnicowany nawet u tego samego gatunku; zależy to od pory roku, wieku czy łowiska, sposobu odżywiania się, a nawet może być różny w kolejnych latach. Skłania to do ostrożnego przyjmowania informacji o obecności czy braku tego enzymu w tkankach różnych gatunków ryb. Tym bardziej, że rzadko podawany jest poziom tiaminazy w materiałach paszowych. Należy założyć, że istnieje niebezpieczeństwo, związane z zawartością pewnej ilości tiaminazy prawie u każdej ryby. Zapobieganie niedoborom witaminy B₁ polega na stałym dodatku tej witaminy do dawek lub na żywieniu przemienne, co drugi dzień dawkami z rybą i bez jej udziału, co jednak w praktyce fermowej jest rzadko spotykane.

Ryby zawierają także TRIOX (tlenek trójmetyloaminy) – substancję, która wiąże żelazo (Fe) w związki nieprzyswajalne dla zwierząt. Powstaje on podczas rozkładu białka roślin i zwierząt (np. ryb), odpowiedzialny jest za zapach nieświeżych ryb oraz powstawanie niektórych zakażeń. Mikroorganizmy przekształcają TRIOX do dimetyloaminy oraz formaldehydu. Formaldehyd wiąże Fe i uniemożliwia jego wchłanianie. Podgrzanie ryby do temperatury 93°C eliminuje problem wiązania Fe. Natomiast zamrażanie pasz nie wpływa na zwiększanie

w żywieniu zwierząt futerkowych

ARBOCEL®

**Ekonomiczny koncentrat
włókna surowego...**

... o multifunkcyjnym działaniu:

- optymalna i stabilna konsystencja karmy
- wyższa strawność
- większe pobranie wody
- poprawa konsystencji odchodów
- lepsze wyniki rozrodu
- mniej uszkodzonych skór
- poprawa rentowności produkcji

RETENMAIER Polska
Sp. z o.o.

Włókna
zaprojektowane
przez naturę

Ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. 7 b
02-366 Warszawa
Tel.: + 48 608 51 00
Fax: + 48 608 51 51

www.jrs.pl

**Dedykowane rozwiązania
ubezpieczeniowe
dla hodowli i gospodarstw.**

Insurance Expert Sp. z o.o.
tel. 22 462 83 40

www.insuranceexpert.pl

przyswajania Fe. Efektem działań trójmetyloaminy może być anemia i odbarwienia okrywy włosowej. Podobnie jak w przypadku tiaminazy, najszybciej negatywne efekty produkcyjne pojawiają się u lisów pospolitych. Wielu hodowców potrafi bezbłędnie rozpoznać lisy srebrzyste z nieco brązową, odbarwioną okrywą włosową, pochodzące z wybrzeża, gdzie przeważnie w ich żywieniu stosuje się większe niż w innych rejonach ilości ryb. Najczęściej wymieniane są następujące gatunki ryb zawierające TRIOX:

czarniak, makrela, ostrobok, mintaj, nototenia i błękitki. Doświadczenia naukowe wskazują jednak, że lista ta jest znacznie dłuższa. Literatura wymienia ryby zawierające TRIOX, lecz najczęściej nie precyzuje, podobnie jak w przypadku tiaminazy, jego poziomu. Jednym z nielicznych są wyniki badań przedstawione w tabeli 10. Autorka, podsumowując swoje badania, stwierdza, że TRIOX wiąże żelazo nie tylko w rybie, lecz także w pozostałych komponentach dawki pokarmowej.

W tabeli 11 znajduje się

zbiorcza charakterystyka ryb pod względem zawartości tiaminazy i TRIOX.

Specyficznym, mocno przetworzonym produktem pochodzącym z ryb i ich produktów ubocznych, są mączki rybne. Zgodnie z definicją, jest to produkt przemysłu paszowego, otrzymywany ze sproszkowania surowców powstających w przetwórstwie ryb, z dodatkiem przeciwutleniacza chroniącego przed utlenianiem tłuszczu, wykorzystywana jako komponent do produkcji karmy dla zwierząt. Jest to grupa pasz znacznie różniących się między sobą składem chemicznym i jakością. Poziom białka w mączkach rybnych waha się najczęściej od 20 do 70%, także udział tłuszczu jest zróżnicowany, co spowodowane jest różnymi surowcami wyjściowymi. Bywa ona wykorzystywana do bilansowania dawek, najczęściej pod względem białka, oraz do produkcji mieszanek uzupełniających i pełnoporcjowych granulowanych dla zwierząt futerkowych. Mączki rybne są bardzo cennymi paszami, lecz relatywnie kosztownymi.

Kolejną wartościową paszą, pochodzącą z ryb, jest olej rybny, nazywany często, chociaż niesłusznie, tranem. Jest on nie tylko źródłem łatwostrawnej energii. Tłuszcz ryb zawiera

Tabela 11. Obecność tiaminazy i TRIOX w tkankach różnych gatunków ryb i bezkręgowców (wg Rouvinnen-Watt i in., 2005)

Gatunek	Tiaminaza	TRIOX
Dorsz atlantycki	(-)	(+/ -)
Plamiak	(-)	(+)
Czarniak	(-)	(+)
Morszczuk	(-)	(+)
Śledź atlantycki	(+)	(-)
Tomkod atlantycki	(-)	(+)
Witlinek atlantycki	(-)	(+)
Gromadnik	(+)	(+)
Stynka	(+)	(-)
Karp i inne ryby słodkowodne	(+)	(-)
Sum hodowlany	(+)	(-)
Małż jadalny	(+)	(-)
Małż błękitny	(+)	(-)
Przegrzebek	(+)	(-)

(+) – występuje, (-) – nie występuje, (+/-) – poziom nieznan

Tabela 12. Skład chemiczny wybranych gatunków bezkręgowców (%)

Gatunek	Sucha masa	Popiół	Białko	Tłuszcz	Węglowodany
Krewetki	20,0–23,0	1,0–2,0	16,0–19,0	0,2–0,6	1,0–2,0
Homar	20,0–22,0	1,0–2,0	17,0–19,0	0,5–3,0	–
Ślimak winniczek (<i>Helix pomatia</i>) – cały	13,1–17,7	1,8–2,2	7,3–12,6	0,4–1,1	–
Ślimak winniczek (<i>Helix pomatia</i>) – stopa	13,4–15,99	1,4–1,8	9,9–14,1	0,4–0,7	–
Ślimak szary duży (<i>Helix aspersa maxima</i>) – cały	12,5–15,6	1,1–1,3	7,2–9,1	1,2–1,8	1,3
Ślimak szary duży (<i>Helix aspersa maxima</i>) – stopa	13,2	1,2	8,5	0,8	2,0
Ślimak szary (<i>Helix aspersa aspersa</i>) – cały	16,2–17,5	1,1–1,5	10,5–12,9	0,6–1,6	5,0
Ślimak szary (<i>Helix aspersa aspersa</i>) – stopa	12,4	1,3	8,1	0,8	–

ra również kwasy tłuszczowe omega-3, należące do grupy niezbędnych nienasyconych kwasów tłuszczowych, które nie są syntetyzowane przez organizm, w związku z czym muszą być regularnie uzupełniane. Kwasy te mają ogromny wpływ na stan zdrowia i kondycję zwierząt.

Solone ryby lub produkty pochodzące z gastronomii nie powinny generalnie trafiać do kuchni paszowych, gdyż zawierają znaczne ilości soli i przypraw, które mogą zaszkodzić zwierzętom. Zwierzęta futerkowe mają niewiele gruczołów potowych na obszarach ciała niepokrytych okrywą włosową i dlatego ich organizmy nie po-

trafia usuwać większych ilości soli. Zatrucie solą objawia się ślinotokiem, wymiotami, drgawkami, a nawet śmiercią. Należy pamiętać, że podanie soli w ilości przekraczającej 4 g/kg masy ciała zwierzęcia może powodować komplikacje zdrowotne. Najczęściej podaje się, że sól może stanowić od 0,3 do 0,5% suchej masy karmy.

Ponieważ według przepisów UE ślimaki to ryby śródlądowe, w artykule podano także skład chemiczny wybranych gatunków mięczaków. Innym powodem jest dobrze rozwijająca się w Polsce w ostatnich latach hodowla ślimaków: ślimaka szarego (*Helix aspersa aspersa*) i ślimaka szarego dużego (*Helix aspersa maxima*)

i pojawiających się ubocznych produktów z ich przetwórstwa. Należy zauważyć, że nie posiadają one wielkiej wartości pokarmowej. Charakteryzują się niskim poziomem suchej masy oraz białka, co obrazuje tabela 12.

Podsumowując, należy stwierdzić, że ryby i ich produkty uboczne to grupa bardzo cennych, chociaż o zróżnicowanej wartości materiałów paszowych, mogących mieć kluczowe znaczenie w żywieniu lisów i norek. Należy jednak zdawać sobie sprawę z ograniczeń w ich stosowaniu oraz z ewentualnego negatywnego wpływu substancji antyżywniowych w nich zawartych na wzrost zwierząt i jakość okrywy włosowej.

PIŚMIENNICTWO

- Brown S.B., Honeyfield D.C., Vandenbyllaardt L. 1998. Thiamine Analysis in Fish Tissues. American Fisheries Society Symposium, 21: 73-81.
- Dowgiałło J. 2015. Konkurenci na rynku surowca pochodzenia zwierzęcego. Perspektywy ABP. Seminarium Naukowe PZHiPZF. Tarnowo Podgórne, 53-58.
- Jeżewska G. 1979. Wpływ miazgi z różnych gatunków ryb na rozkład witaminy B1 w karmie dla norek. Roczniki Nauk Rolniczych Seria B, tom 100 (1): 81-92.
- Jeżewska G. 1981. Zawartość czynników wiążących żelazo w ciele różnych gatunków ryb. Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych, 259: 235-239.
- Gugolek A. 2015. Skład chemiczny wybranych surowców paszowych. UWM Olsztyn, Maszynopis.
- Honeyfield D.C., Hinterkopf J.P., Fitzsimons J.D., Tillitt D.E., Zajicek J.L., Brown S.B. 2005. Development of Thiamine Deficiencies and Early Mortality Syndrome in Lake Trout by Feeding Experimental and Feral Fish Diets Containing Thiaminase. Journal of Aquatic Animal Health, 17 (1): 4-12.
- Kołąkowski E. 2012. Technologia wędzenia żywności. PWRiL, Warszawa.
- Nutrient requirements of mink and foxes. 1982. National Research Council. Academy Press, Washington, DC.
- Pierieldik N., Miłowanow Ł., Jerin A. 1975. Żywnienie mięsożernych zwierząt futerkowych. PWRiL, Warszawa.
- Rouvinen-Watt K., White M.B., Campbell R. 2005. Mink Feeds and Feeding. Ottawa, Canada: Ontario Ministry of Agriculture and Food, through the Agricultural Research Institute of Ontario, Nova Scotia Agricultural College.
- Siemionek J. 2001. Choroby mięsożernych zwierząt futerkowych oraz podstawy chowu. Wyd. UWM w Olsztynie.
- Sikorski Z.E. 2004. Ryby i bezkręgowce morskie. Pozyskiwanie, właściwości i przetwarzanie. Wydawnictwo WNT, Warszawa.
- Sławoń J. 1987. Żywnienie lisów i norek. PWRiL, Warszawa.
- Tillitt D.E., Zajicek J.L., Brown S.B., Brown L.R., Fitzsimons J.D., Honeyfield D.C., Mark E. Holey M.E., Gregory M. Wright G.M. 2005. Thiamine and Thiaminase Status in Forage Fish of Salmonines from Lake Michigan, Journal of Aquatic Animal Health, 17(1): 13-25.
- Wistback S., Heinonen A., Bylund G. 2002. Thiaminase activity of gastrointestinal contents of salmon and herring from the Baltic Sea. Journal of Fish Biology, 60 (4): 1031-1042.
- Zalecenia żywieniowe i wartość pokarmowa pasz. Zwierzęta futerkowe. Red. A. Gugolek. PAN, Inst. Fizjol. i Żyw. Zwierz. 2011. Jabłonna.
- Załachowski W. 1997. Ryby. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Zoń A. 2000. Odpady rybne w żywieniu mięsożernych zwierząt futerkowych. Hodowca Zwierząt Futerkowych, 7(9): 9-11.
- Zmudziński L. 1990. Świat zwierzęcy Bałtyku – atlas makrofauny. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.

Szanowni Hodowcy, posiadający certyfikat Polskiego Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych!

Ci z Państwa, którzy przeszli procedurę kontrolną audytu wewnętrznego gospodarstwa rolnego, utrzymującego zwierzęta futerkowe, przeprowadzoną przez Polski Związek Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych, mają możliwość zamówienia tabliczki wykonanej z mosiądzu lub laminatu, będącej świadectwem, że dane gospodarstwo posiada certyfikat, do zawieszenia na zewnątrz np. budynku lub na bramie.

Zainteresowani proszeni są o kontakt w celu złożenia zamówienia i uzyskania więcej szczegółów, tel. 667-777-313

DRODZY HODOWCY

Informujemy, że hodowcy zrzeszeni w Polskim Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych mogą skorzystać z **porad prawnych** udzielanych przez **mecenasa Aleksandra Czecha**.

W celu uzyskania szczegółów prosimy o kontakt z oddziałem PZHiPZF w Tarnowie Podgórnym, tel. 61 814 70 51

Mink-Tech

international

POSZUKUJESZ?

MASZYN DO SPRZEDANIA LUB DO KUPIENIA?

ODWIEDŹ **MINK-TECH.EU** JEDYNĄ STRONĘ INTERNETOWĄ

KTÓRA ŁĄCZY PRAWIE WSZYSTKICH

HODOWCÓW ZE SKANDYNAWII I WSCHODNIEJ EUROPY

OFERUJE NAJLEPSZE CENY SPRZĘTU DLA FERM NOREK

www.mink-tech.eu

- Euro skrzynki
- Mieszalka 300 l
- Prawidła 17
- Klatki pojedynki
- Śrutownik bijakowy
- Czesarka do lisów
- Słup do mizdrowania
- Trzepak do skór
- Bębny do lajtrowania
- Suszarnia do lisów na 60 szt.

Kontakt:

Bogdan Błanek
tel. 600 834 093

GAŚIOREK Sp.J.
ul. Wrzesińska 8
62-250 Czerniejewo
Tel./fax +0048 61 427 31 66
e-mail: biuro@grhgasiorek.pl

GOSPODARSTWO ROLNO-HODOWLANE GAŚIOREK Sp.J.

Czerniejewo – SKÓROWNIA

informuje
wszystkich zainteresowanych
o przyjmowaniu zgłoszeń
na skórowanie

CENA – 10,00 zł /sztuka

**Zapisy pod numerami
telefonów:
61 427 31 66, 697 825 201**

Ostropest plamisty (*Silybum marianum* (L.) Gaertn) jako fitofarmaceutyk w profilaktyce schorzeń wątroby mięsożernych zwierząt futerkowych

mgr inż. Justyna Winiarska
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

lek. wet. Bolesław Gąsiorek
specjalista chorób zwierząt
futerkowych

Słowa kluczowe:

zwierzęta futerkowe, schorzenia wątroby, zapalenie, marskość, zwyrodnienie tłuszczowe, encefalopatia wątrobowa, ostropest plamisty, *Silybum marianum* (L.) Gaertn, sylimaryna.

Optymalnie zbilansowane żywienie mięsożernych zwierząt futerkowych powinno zapewnić uzyskanie wysokich efektów produkcyjnych. Bardzo ważny jest dobór pasz i poprawne ułożenie dawki pokarmowej. Konsekwencjami, wynikającymi z nieodpowiedniego żywienia zwierząt, są zaburzenia w rozrodzie, choroby okresu okołoporodowego, choroby w okresie odchowu szczeniąt oraz schorzenia związane z przemianą materii. Stanowią one jedną z głównych przyczyn strat w hodowli (nawet ok. 70%).

Układ pokarmowy nie będzie sprawnie funkcjonował bez dobrze funkcjonującej wątroby. Wątroba mięsożernych zwierząt futerkowych jest niewątpliwie istotnym organem wewnętrznym, pełniącym zasadnicze role w procesie trawienia, czyli metabolizmie tłuszczów, białek i węglowodanów. Szczególne znaczenie dla procesu trawie-

nia tłuszczów ma wytwarzanie przez wątrobę żółci. Zaburzenia wydzielania żółci doprowadzić mogą do kamicy przewodów żółciowych. W trakcie przewlekłego czy ostrego zapalenia wątroby, jej czynności fizjologiczne są ograniczone, jest znacznie mniej wydolna, co w dużym stopniu ma wpływ na osłabienie wszystkich życiowych funkcji. Słabnie jej zdolność odtruwania z toksyn, co grozić może ogólnym zatruciem ustroju. Przewlekłe choroby tego organu są, niestety, dość popularne w praktyce hodowlanej zwierząt i obejmują wiele poważnych, chorobowych jednostek. Najważniejsze z nich to przewlekłe zapalenie, marskość, toksyczne uszkodzenie, stłuszczenie. Leczenie chorób wątroby powinno przebiegać w postaci dwóch etapów. Pierwszym etapem jest terapia podstawowa, polegająca na wyeliminowaniu czynnika etiologicznego. Jest ona zróżnicowana, tak jak

różne są przyczyny wywołujące uszkodzenie organu. Drugi etap to leczenie uzupełniające, które jest jednolite i powinno towarzyszyć każdej terapii podstawowej. Polega ono na działaniu hepatoprotekcyjnym, czyli ochronie wątroby przed czynnikami toksycznymi oraz poprawie jej funkcji detoksykacyjnych i metabolicznych. Jedną z podstawowych substancji, używanych w profilaktyce schorzeń wątroby, jest sylimaryna, pozyskiwana z owoców ostropestu plamistego.

Ostropest plamisty (*Silybum marianum* (L.) Gaertn) jest leczniczą rośliną, znaną od ponad 2000 lat. Roślina pochodzi z obszaru śródziemnomorskiego: Europy Południowej, Egiptu, Turcji, ale jako gatunek introdukowany rozprzestrzenił się na całym świecie. Jest to roślina należąca do rodziny astrowatych. *Silybum marianum* jest przemysłową rośliną, uprawianą w wielu krajach dla celów leczniczych. W Polsce roślina uprawna, spo-

Ostropest plamisty

78–110 dni, czyli wysiew przeprowadzony jest ok. 15 kwietnia, w zależności od pogody, a w sierpniu dojrzewa do zbioru. W czasie dojrzewania niełupki zmieniają swą barwę z białej na szarą, a następnie na brunatną.

Owoce ostropestu plamistego stosowane są przede wszystkim w zaburzeniach czynności wątroby i woreczka żółciowego. Główną, aktywną biologicznie substancją ostropestu, pozyskiwaną z jego owoców, jest sylima-

Owoce ostropestu plamistego

wym działaniem truciźnym. Posiada również działanie przeciwzapalne, zapobiega marskości wątroby, hamuje podziały komórek nowotworowych, stabilizuje strukturę błon komórkowych wątroby, obniża stężenie cholesterolu we krwi i hamuje wytrącanie się blaszek miażdżycowych, zapobiega wytrącaniu się złogów oraz kamieni żółciowych, a także chroni przed wolnymi rodnikami. Sylimaryna ma również swoje działanie zapobiegawcze, szczególnie w przypadku organizmów żyjących w silnie zanieczyszczonym środowisku, spożywających duże ilości wysoko przetworzonej i konserwowanej chemicznie żywności.

Wiele badań wykazuje pozytywny efekt stosowania ekstraktów z ostropestu plamistego w leczeniu ostrych i przewlekłych chorób wątroby. Preparaty te, nawet przy dużych dawkach, charakteryzują się dobrą tolerancją oraz brakiem niekorzystnych efektów ubocznych i dzięki swej znikomej toksyczności sylimaryna jest chętnie stosowana w długofalowej terapii. LD₅₀ (dawka letalna, oznaczenie toksyczności) sylimaryny u szczurów, po bezpośrednim podaniu, wynosi ok. 10 000 mg/kg masy ciała. Jedynym, odnotowanym skutkiem

Wiele badań wykazuje pozytywny efekt stosowania ekstraktów z ostropestu plamistego w leczeniu ostrych i przewlekłych chorób wątroby

radycznie zdziczała, a obszar jej upraw obejmował przed laty powierzchnię około 2000 ha, aktualnie areał ten uległ zmniejszeniu. Ostropest jest rośliną, która reaguje na warunki wilgotnościowe, wahania temperatur oraz rodzaj gleby. W latach wilgotnych i ciepłych, na żyznych glebach wysokość plonu sięgać może nawet do 2 metrów a przeciętna wysokość rośliny - wyhodowanej i uprawianej w Polsce odmiany Silma – wynosi ok. 1,60 m. Okres wegetacji w Polsce trwa

ryna. Substancja ta to mieszanina biflawonoidów, z których największe działanie ma sylibina, występująca w dwóch formach izomerycznych A i B, tworząc kompleks zwany sylibininą. Sylimaryna wykazuje działanie antyoksydacyjne, które prowadzi do utrzymania odpowiedniego poziomu stabilności środowiska wewnątrzkomórkowego i struktur subkomórkowych. Posiada możliwości żółciotwórcze, żółciopędne oraz detoksykujące, chroniąc wątrobę przed szkodli-

ubocznym stosowania sylimaryny, występującym rzadko i przy aplikacji wysokiej dawki, jest łagodny efekt przeczyszczający.

Ochrona i regeneracja komórek wątroby u mięsożernych zwierząt futerkowych jest istotnym aspektem we wszystkich okresach hodowlano-żywniowych. Dla przykładu, w okresie wysokoenergetycznego żywienia wydolność wątroby poddana jest ciężkiej próbie, gdyż istnieje większe zagrożenie dla zdrowia zwierząt ze strony możliwości pojawienia się chorób związanych z trawieniem i pracą wątroby. Zapotrzebowanie na tłuszcz w tym okresie sięga nawet do 55% udziału w energii metabolicznej. Skarmiane są pasze o dużej zawartości produktów rybnych, np. szprot, mintaj, śledź, które w swoim składzie zawierają tiaminazę. Jest to związek dezaktywujący witaminy B1 i B12, a ich niedobór wywołać może encefalopatię wątrobową u norek. Choroba jest ciężka w swoim przebiegu, trudna do diagnozy, charakteryzuje się zaburzeniami w funkcjonowaniu centralnego układu nerwowego oraz zaburzeniami w czynnościach wątroby, pojawiającymi się w ostrych i przewlekłych schorzeniach tego organu, uszkodzonego na skutek działania toksyn. Nadmiar toksycznych substancji nie jest usuwany z organizmu, co wywołuje zaburzenia, takie jak niezdolność ruchowa (chaotyczne poruszanie, brak koordynacji ruchu, kręcenie się w koło), upośledzenie widzenia, a w fazie ostrej choroby - drgawki oraz śpiączkę.

Wśród wielu schorzeń przewodu pokarmowego jednymi z groźniejszych są: zapalenie, zwyrodnienie tłuszczowe oraz martwica wątroby. Najczęstszą przyczyną pojawienia się cho-

rób jest skarmianie dużej ilości tłuszczów zwierzęcych, zwłaszcza tych długo składowanych. Pokarm, który zawiera szkodliwe składniki, takie jak jełczeją-

ki do przewodu pokarmowego i jam ciała, czarny, mazisty kał. Występują również zaburzenia rozrodczości. W przypadku żywienia niezbilansowanymi daw-

Najczęstszą przyczyną pojawienia się chorób jest skarmianie dużej ilości tłuszczów zwierzęcych, zwłaszcza tych długo składowanych.

ce tłuszcze, produkty gnilnego rozpadu białek, bakterie i ich toksyny, wysoką zawartość pierwiastków takich jak miedź, czy niedobór witamin B, E, należy do czynników sprawczych schorzeń wątroby. Czynnikiem etiologicznym są również choroby bakteryjne i wirusowe (wirus choroby aleuckiej, wirus Rubartha) oraz chemiczne zatrucia, powodujące zwyrodnienia i marskość wątroby. Podstawowymi objawami, wskazującymi na schorzenia wątroby, są: utrata apetytu, wymioty, apatia, obniżona ruchliwość, wychudzenie, wodobrzusze, krwoto-

kami pokarmowymi i skarmiania dużej ilości tłuszczów zwierzęcych, pojawić się może zwyrodnienie tłuszczowe wątroby – *degeneratio adiposa*. Choroba ta charakteryzuje się nadmiernym nagromadzeniem tłuszczu w wątrobie, w efekcie zwierzęta mają zwiększone pragnienie i mniejszy apetyt, okrywa włosowa traci połysk, włos jest nastroszony, matowy, występuje chwiejny chód i niedowład kończyn. W okresie rozrodu samce wykazują małą aktywność płciową, u wielu samic występuje jałowosc a w okresie ciąży zamieranie płodów. Straty na polskich

Fot. T. Jakubowski

fermach, spowodowane schorzeniami wątroby, wynoszą średnio od 6 do nawet 20%.

W ramach badań obserwacyjnych, prowadzonych w latach 2014-2015, mających na celu określenie wpływu stosowania owoców ostropestu plamistego na stan zdrowia zwierząt futerkowych, stwierdzono, że w przypadku diagnozowanych 6 ferm, w każdej z nich potwierdzono, że podczas systematycznego stosowania odnotowano mniejszą ilość upadków w stosunku do lat, w których owoce ostropestu nie były aplikowane. Zauważono

również, iż dodatek owoców nie miał istotnego wpływu na pobieranie pokarmu oraz rzadziej, bądź nie występowały objawy sugerujące wystąpienie schorzeń wątroby (przede wszystkim czarny, mazisty kał, zmniejszona ruchliwość). Wskazuje to na pozytywny wpływ stosowania fitofarmaceutyku na prawidłowe funkcjonowanie wątroby oraz jej skuteczną ochronę przed uszkodzeniem.

Podsumowując, sposobem uniknięcia chorób związanych z funkcjonowaniem wątroby oraz strat przez nie powodo-

wanych, jest przede wszystkim dbałość o jakość, higienę i odpowiedni bilans energetyczny zadawanej dawki pokarmowej a także uważna obserwacja zwierząt. W przypadku pojawienia się schorzeń wątrobowych, duże znaczenie posiada odpowiednia suplementacja witamin z grupy B, E z dodatkiem selenu, aplikacja związków choliny, aminokwasów siarkowych czy glukozy.

Można również stosować profilaktycznie, dające pozytywne efekty, produkty zawierające sylimarynę, która jest cenną, naturalną substancją leczniczą. Dzięki posiadanym walorom terapeutycznym, zapewnionemu bezpieczeństwu aplikacji oraz bardzo wysokiej tolerancji, sylimaryna znajduje swe miejsce w leczeniu pomocniczym chorób wątroby.

Wskutek takich działań zapewniamy zwierzętom odpowiedni poziom niezbędnych dla organizmu witamin oraz ochronę narażonych na uszkodzenie komórek wątroby. Takim postępowaniem charakteryzuje się prawidłowo prowadzona hodowla a dzięki odpowiedniej praktyce hodowlanej i profilaktyce weterynaryjnej, choroby mogą dotyczyć jedynie marginalnych przypadków.

PIŚMIENNICTWO

- Cholewa R., Chów i hodowla zwierząt futerkowych, Poznań 2000.
- Gliński Z., Kostro K., Sławoń J., Zoń A., Podstawy hodowli lisów i norek: Profilaktyka i zwalczanie chorób, Warszawa 2002.
- Gugolek A. praca zbiorowa, Zalecenia żywieniowe i wartość pokarmowa pasz- zwierzęta futerkowe, Jabłonna 2011
- Karłowicz-Bodalska K., Bodalski T., Role of plant crude drugs in treatment of liver diseases, Postępy Fitoterapii, Warszawa 2007
- Kuźniewicz J., Flistowicz J., Chów i hodowla zwierząt futerkowych, Wrocław 1999
- Kaźmierczak K., Seidler-Łożyskowska K. Silma, Polska odmiana ostropestu plamistego (Silybum marianum L. Gaertn.). Herba Polonica 43 IWNIRZ, Poznań 1997
- Oyrzanowska J., Choroby mięsożernych zwierząt futerkowych, Warszawa
- Wrzecionowska M., Wpływ wybranych błędów żywieniowych na zaburzenia zdrowotne norek, „Wiadomości Zooteczniczne”, Warszawa 2013

Sprawy rolnictwa w parlamencie i w rządzie

Przedstawiamy Państwu skład poszczególnych komisji sejmowych i senackich bieżącej kadencji parlamentu:

Sejmowa Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

Jarosław Sachajko (Kukiz15) – przewodniczący
Jan Krzysztof Ardanowski (PiS) – zastępca przewodniczącego
Mirosław Maliszewski (PSL) – zastępca przewodniczącego
Dorota Niedziela (PO) – zastępca przewodniczącego
Robert Telus (PiS) – zastępca przewodniczącego
Zbigniew Ajchler (PO)
Ryszard Bartosiak (PiS)
Zbigniew Dolata (PiS)
Jan Duda (PiS)
Artur Dunin (PO)
Leszek Galembe (PiS)
Szymon Giżyński (PiS)
Krzysztof Głuchowski (PiS)
Kazimierz Gołojuch (PiS)
Kazimierz Gwiazdowski (PiS)
Teresa Hałas (PiS)
Paulina Hennig-Kłoska (N)
Norbert Kaczmarczyk (Kukiz15)
Leszek Korzeniowski (PO)
Marek Kwitek (PiS)
Jerzy Małecki (PiS)
Maciej Masłowski (Kukiz15)
Mieczysław Miazga (PiS)
Robert Mordak (Kukiz15)
Piotr Olszówka (PiS)
Adam Ołdakowski (PiS)
Piotr Polak (PiS)
Marek Sawicki (PSL)
Krzysztof Szulowski (PiS)
Grzegorz Wojciechowski (PiS)
Stanisław Żmija (PO)

Sejmowa Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa

Stanisław Gawłowski (PO) – przewodniczący
Dariusz Bąk (PiS) – zastępca przewodniczącego
Anna Paluch (PiS) – zastępca przewodniczącego

Bogusław Sonik (PO) – zastępca przewodniczącego
Zbigniew Ajchler (PO)
Agata Borowiec (PiS)
Józef Brynkus (Kukiz15)
Zbigniew Chmielewiec (PiS)
Jan Duda (PiS)
Barbara Dziuk (PiS)
Leszek Galembe (PiS)
Małgorzata Golińska (PiS)
Jarzy Gosiewski (PiS)
Kazimierz Gwiazdowski (PiS)
Teresa Hałas (PiS)
Jolanta Hibner (PO)
Czesław Hoc (PiS)
Norbert Kaczmarczyk (Kukiz15)
Krzysztof Kubów (PiS)
Gabriela Lenartowicz (PO)
Ewa Lieder (N)
Radosław Lubczyk (N)
Krzysztof Maciejewski (PiS)

Fot. T. Jakubowski

Beata Mateusiak-Pielucha (PiS)
Kazimierz Matuszny (PiS)
Dorota Niedziela (PO)
Urszula Paśławska (PSL)
Dariusz Piontkowski (PiS)
Ireneusz Raś (PO)
Stefan Romecki (Kukiz15)
Leszek Ruszczyk (PO)
Krystyna Sibińska (PO)
Wojciech Skurkiewicz (PiS)
Czesław Sobierajski (PiS)
Paweł Suski (PO)
Artur Szałabawka (PiS)
Paweł Szamka (Kukiz15)
Ryszard Wilczyński (PO)
Marek Zagórski (PiS)

Senacka Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

Jerzy Chrościkowski – przewodniczący komisji
Rafał Ambrozik
Przemysław Błaszczak
Waldemar Bonkowski
Margareta Budner
Jan Maria Jackowski
Wiesław Kilian
Józef Łyczak
Marian Poślednik
Zdzisław Pupa
Tadeusz Romańczuk

Senacka Komisja Środowiska:

Zdzisław Pupa – przewodniczący komisji
Adam Gawęda
Maciej Łuczak
Marian Poślednik
Krystian Probiez
Jadwiga Rotnicka
Czesław Ryszka
Jerzy Wcisła
Alicja Zając

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

Krzysztof Jurgiel – minister rolnictwa i rozwoju wsi
Zbigniew Babalski – sekretarz stanu
Ewa Lech – podsekretarz stanu
Rafał Romanowski – podsekretarz stanu
Ryszard Zarudzki – podsekretarz stanu

Ministerstwo Środowiska:

Jan Szyszko – minister środowiska
prof. dr hab. Mariusz Orion-Jędrysek – sekretarz
stanu, główny geolog kraju
Paweł Sałek – sekretarz stanu, pełnomocnik rządu
ds. polityki klimatycznej
Mariusz Gajda – podsekretarz stanu
Sławomir Mazurek – podsekretarz stanu
Andrzej Szweda-Lewandowski – podsekretarz sta-
nu, główny konserwator przyrody
Andrzej Konieczny – podsekretarz stanu

Informacja o pracach komisji sejmowych VII kadencja

8 października 2015 r.

Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi /RRW/ przyjęła wnioski o wystąpienie w trybie art. 157 regulaminu Sejmu do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie informacji na temat:

- sytuacji rolników z gminy Pyrzyce, aresztowanych za zakup ziemi od Agencji Nieruchomości Rolnych po zaniżonej cenie,

- drastycznego obniżenia stawki dopłat do roślin strączkowych z 239 EUR/ha do ok. 100 EUR/ha.

Komisja rozpatrzyła informację Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o realizacji ustawy o działach administracji rządowej w zakresie spraw zawartych w działach: rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne, rybołówstwo.

Sekretarz stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Kazimierz Plocke podkreślił, że w mijającej kadencji Sejm uchwalił ponad 40 ustaw, dotyczących omawianych działów rolnictwa. Do najważniejszych ustaw Minister zaliczył m.in.: ustawę o rybołówstwie morskim, o płatnościach w ramach wsparcia bezpośredniego, ustawę o ochronie zdrowia zwierząt i zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnych społeczności, ustawę o rozwoju obszarów wiejskich, ustawę o kształtowaniu ustroju rolnego, ustawę o wspólnotach gruntowych i ustawę o finansowaniu wspólnej polityki rolnej. Wydano 75 rozporządzeń Rady Ministrów i blisko 500 rozporządzeń Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Do ważnych, a niezrealizowanych zamierzeń, Minister zaliczył projekt funduszu stabilizacji dochodów rolniczych.

Komisja rozpatrzyła informację Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na temat udziału w pracach Rady UE ds. Rolnictwa i Rybołówstwa w okresie 2011-2015 r.

Radca generalny w MRiRW - Zofia Krzyżanowska podkreśliła, iż Polska na posiedzeniach Rady Ministrów należała do najbardziej aktywnych krajów. W tym okresie rząd zabiegał o przedłużenie obowiązywania kwot mlecznych i cukrowych - udało się przedłużyć obowiązywanie kwot cukrowych. Utrzymano programy „Mleko w szko-

le” i „Owoce w szkole”, a także pomoc dla najsłabszych. W tym okresie negocjowano reformę Wspólnej Polityki Rolnej, zajmowano się kwestią niestabilności rynków rolnych, problemami związanymi z afrykańskim pomorem świń, rosyjskim embargiem i suszą. Polska zabiegała o wyrównanie dopłat bezpośrednich i odejście od historycznych kryteriów naliczania płatności, co pozwoliło na inne kształtowanie kopert w I i II filarze. Polsce udało się utrzymać system dopłat powierzchniowych, opartych na SAPS.

Okres 2011-2015 był także znaczący dla polskiego rybołówstwa; toczyły się prace nad reformą Wspólnej Polityki Rybołówstwa i nad wieloletnim planem, dotyczącym stad śledzia, dorsza i szprota oraz połowów eksploatujących te zasoby. Corocznie ustalano ważne dla nas kwoty połowowe dla Bałtyku; toczyły się także negocjacje w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego. Tu Polska zabiegała o jak największą alokację; udało się osiągnąć 531 mln euro wkładu unijnego (przy początkowej propozycji w wysokości 260 mln euro), co z wkładem krajowym daje ponad 710 mln euro i jest czwartą alokacją w UE. Od 2011 r. wzrastają kwoty połowowe; w 2015 r. Polska otrzymała kwotę 123,325 tys. ton. Poszerzono wsparcie dla przetwórstwa rybnego, pozwalające na modernizację zakładów.

Komisja rozpatrzyła informację Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na temat finansowania rolnictwa i rozwoju wsi w okresie 2011-2015 r. Informację przedstawiła dyrektor Departamentu Finansów MRiRW - Aleksandra Szelągowska. W 2011 r. budżet wykonano na poziomie 46,6 mld zł, a w 2015 r. planuje się wykonanie na poziomie 55,6 mld zł. Najważniejszą sprawą dla polskiego rolnictwa jest wzrost wydatków z budżetu środków europejskich. W 2011 r. wykonanie budżetu z tych środków wynosiło 18,8 mld zł, w 2013 r. - 22,9 mld zł, w 2014 r. - 26,3 mld zł, a w 2015 r. planuje się wykonanie na poziomie 28,6 mld zł. W ramach płatności bezpośrednich Polska może w 2015 r. wydatkować około 3,378 mld euro. W 2015 r. kończy się program PROW 2007-2013 i trzeba zrealizować wszystkie moż-

liwe wydatki z tej puli, aby pieniądze nie przepadły; zaczyna się też realizacja PROW 2014-2020 i pierwsze płatności przekazano rolnikom. Sukcesem Polski jest notyfikowanie w 2015 r. w Komisji Europejskiej wszystkich krajowych programów pomocy i tym samym ich realizacja jest niezagrożona, jeśli chodzi o możliwość wydatkowania środków.

W posiedzeniu uczestniczył prezes Agencji Nieruchomości Rolnych - Leszek Świętochowski.

Na kolejnym posiedzeniu, w ramach spraw bieżących poruszono temat aresztowania 11 rolników w związku z przetargami na sprzedaż ziemi przez Oddział Terenowy Agencji Nieruchomości Rolnych w Szczecinie.

Prezes Agencji Nieruchomości Rolnych - Leszek Świętochowski stwierdził, że jego wiedza na ten temat opiera się tylko na doniesieniach prasowych.

W związku z powyższym, Komisja postanowiła zwrócić się do Prokuratora Generalnego z prośbą o przedstawienie informacji na powyższy temat w terminie do 9 października br. do godzin porannych.

Komisja wysłuchiwała informacji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na temat:

- sytuacji finansowo-organizacyjnej Państwowej Inspekcji Weterynaryjnej w świetle postulatów płacowych, zgłaszanych do Prezesa Rady Ministrów,

- stanu prac nad konsolidacją urzędowej kontroli żywności w Polsce. Prezes Krajowej Rady Lekarsko-Weterynaryjnej

- Jacek Łukaszewicz poinformował o akcji protestacyjnej pracowników inspekcji weterynaryjnej w związku ze złą sytuacją finansowo-płacową tej grupy zawodowej. Według Prezesa, normą stały się liczne odejścia z pracy wykwalifikowanej kadry oraz wolne wakaty na wielu stanowiskach. Równocześnie nakładane są na inspekcje coraz liczniejsze zadania, bez zwiększania wynagrodzenia pracowników.

Członek Krajowej Rady Lekarsko-Weterynaryjnej - Maciej Bachurski, przedstawił postulaty za-

wiązanego przez środowisko lekarzy weterynarii Porozumienia Wielkopolskiego, których realizacja ma przeciwdziałać ww. negatywnym zjawiskom.

W dyskusji podkreślono, że powyższa sytuacja zagraża bezpieczeństwu żywnościowemu kraju.

Komisja rozpatrzyła informację Najwyższej Izby Kontroli o podjętej kontroli na temat działań organów administracji rządowej na rzecz bezpieczeństwa żywności.

Informację przedstawił wiceprezes NIK - Jacek Uczkiewicz.

Głównym powodem podjęcia przez NIK kontroli było nieprzestrzeganie standardów w zakresie jakości zdrowotnej i handlowej żywności. Przedmiotowa kontrola rozpoczęła się kilka dni temu i jest jedną z największych kontroli w ostatnim czasie, która obejmie 30 jednostek (od Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, poprzez inspekcje weterynaryjne, sanitarne, handlowe na szczeblu centralnym, wojewódzkim i powiatowym z obszaru 5 województw). Termin zakończenia kontroli przewidywany jest na 18 grudnia br., a publikacja informacji końcowej pokontrolnej nastąpić ma w marcu 2016 r.

Komisja zapoznała się prezentacjami:

- „Geneza reform urzędowej kontroli żywności” (przedstawił ją prezes Zarządu Biura Promocji Jakości Sp. z o. o. - Tadeusz Wojciechowski),

- „Unijne i krajowe regulacje prawne urzędowej kontroli żywności” (przedstawił ją dr Paweł Wojciechowski z Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego),

- „Urzędowa kontrola żywności w Polsce. Problemy, zagrożenia, wyzwania”, (przedstawił ją prezes Polskiego Związku Przetwórców Animal by Products - Polski Związek Przetwórców - Jacek Leonkiewicz).

W dyskusji część osób podkreślała konieczność powołania w przyszłości jednej instytucji kontrolującej żywność oraz wprowadzenia spionizowanej struktury służb kontrolujących żywność. W posiedzeniu uczestniczył podsekretarz stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Tadeusz Nalewajk.

reConcept studio
architekt KRZYSZTOF POPIEL

tel: +48 509 433 634
reconcept.studio@gmail.com

projektujemy kompleksowo...

Skinpox Sp. z o. o.

INFORMACJA DLA HODOWCÓW

Firma:

Skinpox Sp. z o.o.

w sezonie 2015/2016 organizuje SPRZEDAŻ POZAAUKCYJNĄ
wszystkich gatunków lisów oraz jenota z rodzimych hodowli.

Hodowców zainteresowanych bezpośrednią sprzedażą skór
zapraszamy do współpracy.

KONTAKT:

Biuro Skinpox w Bydgoszczy

tel. 52 345 31 03

Roman Horoszczuk

tel. 601 657 527

Krzysztof Tuczowski

tel. 607 986 452

PRZETWÓRSTWO ROLNE GAŚIOREK Sp.J.

ul. Wrzesińska 8
62-250 Czarniejewo
Tel/fax 61 4273 166
e-mail: biuro@grhgasiorek.pl

*ogłasza sprzedaż
gotowej mieszanki zbożowej*

EKSTRUDOWANEJ

!!!CENY DO UZGODNIENIA!!!

Konstrukcje drewniane pawilonów do hodowli norek.

Projektowanie, produkcja. Tel. 502 08 02 36

e-mail: dawid@lisiewicz.com.pl

**Cegła
wykotowo-podestowa,**

prasowana na gorąco (wypalana w 200 stopniach)
o wymiarach 5×10×24 cm (długość dowolna od 23 do 25 cm)

- bezpieczna dla zwierząt (drewno)
- odporna na wilgoć
- pozwala młodym samodzielnie pobierać pokarm
- możliwość wielokrotnego wykorzystywania (po uprzednim oczyszczeniu)
- dowolne wymiary

Cena 1,20 zł netto + transport
(w zależności od ilości)

**Element
ruchowo-zabawowy,**

prasowana na gorąco (wypalana w 200 stopniach)
o wymiarach 7,5×7,5×7,5 cm

- prosty w montażu
- wzmacnia kondycję
- zaspokaja potrzeby ruchu
- dobrze wpływa na prawidłowy rozwój zwierzęcia

Cena 0,50 zł netto + transport
(w zależności od ilości)

tel. 602 590 392

tel. 602 242 762

 Lubisan[®]
SKUTECZNA DEZYNFEKCJA

INNOWACYJNY PREPARAT DO SUCHEJ DEZYNFEKCJI

ZWALCZA:

- BAKTERIE
- WIRUSY
- PASOŻYTY
- GRZYBY

Wyjątkowo skuteczny w zwalczaniu SALMONELLI, E COLI, GRONKOWCA
Skuteczność potwierdzona badaniami w PZH - kwiecień 2014

JUŻ DOSTĘPNY w hurtowni PZHiPZ w Tarnowie Podgórnym.

ZAMÓWIENIA PROSZĘ SKŁADAĆ pod nr tel. 61 814 70 51

Producent: **BRANDEZ sp. z o.o.**, Dział Handlowy: +48 603 536 764, Informacje: +48 601 280 672

Dane kontaktowe
tel. 691 697 673, 601 498 658
e-mail: drutplast@wp.pl

Virkon® S

Złoty standard w dezynfekcji.

**KONTRA
WIRUSY I BAKTERIE**

- 25 lat doświadczenia w dezynfekcji
- skuteczność przeciwko 500 PATOGENOM
- DZIAŁA JUŻ PO 10 minutach
- SKUTECZNY w niskich 4°C temperaturach

**Zapobiegaj
wkroczeniu
chorób na fermę.**

WAŻNE!!!
Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 września 2003 r. w gospodarstwie, z którego zwierzęta lub środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego są wprowadzone na rynek, powinny znajdować się środki dezynfekcyjne w ilości niezbędnej do przeprowadzenia doraźnej dezynfekcji (Dz. U. 2003 nr 168 poz. 1643).

PROJEKT GRAFICZNY PAWEŁ HETMAN Z ZAŁOŻENIEM I DOKONAŁEM WYKONANIE
OSTATNIOŚĆ GRAFICZNO-WIZUALNA PRACZYŃCZYŃSTWO I GŁÓWNE INFORMACJE

www.weterynaria.bayer.com.pl

Budujemy mosty nowego typu...

Bardziej łącząc ludzi

WHG chcemy generować korzyści dla Państwa – naszych klientów – zwiększając dochody i ułatwiając Państwa codzienną pracę.

Mamy ponad 40 lat doświadczenia w branży i pracujemy bez wytchnienia, identyfikując i/lub opracowując nowe, lepsze i bardziej efektywne rozwiązania, które każdy z pewnością doceni.

Będziemy szczęśliwi mogąc dzielić się naszym dużym doświadczeniem i mieć możliwość pomagania Państwu w pełnym wykorzystaniu potencjału na fermie.

Wesołych Świąt oraz
Szczęśliwego Nowego Roku
dla wszystkich!

HG Poland Sp. z o.o.
ul. Prosta 34 · PL-72 100 Goleniów
Tel. 91 885 23 04/05
Fax 91 885 23 06
www.hgpoland.pl

Hedensted Gruppen A/S
Vejlevej 15 · DK-8722 Hedensted
Tel. (+45) 75 89 12 44
Fax (+45) 75 89 11 80
www.hedensted-gruppen.dk

Olgierd Jakubowski
Kierownik sprzedaży, Polska
Tel kom: 509 650 136
oj@hqpoland.pl

Daniel Sawa
Regionalny przedstawiciel handlowy
Tel kom: 728 438 933
ds@hqpoland.pl

Aleksandra Stefańska
Specjalista ds. sprzedaży i marketingu
Tel kom: 728 438 921
as@hqpoland.pl

Henrik Mortensen
Kierownik eksportu
Tel kom: (+45) 20 20 56 11
hm@hedensted-gruppen.dk

HG – dla profesjonalnych hodowców

Dane techniczne:

Silnik kW (hp)	28 (37,5) diesel
Napęd	hydrostatyczny
Pompa karmy	810 XL
Długość (cm)	455
Szerokość (cm)	95
Waga (kg)	1370
Zbiornik karmy (l)	1600
Zbiornik paliwa (l)	32
Zbiornik oleju hydr.(l)	60
Zewnętrzny promień skrętu (cm)	315
Maksymalna prędkość (km/godz.)	20
Opony	23x8,5-12 12 ply

Serwis:

Mobil-Fach Krzysztof Głód
Milcz 8, 64-800 Chodzież
Tel.: +48 510 663 407
e-mail: mobilfach@o2.pl

SILNY – PROSTY - NIEZAWODNY :

MINKOMATIC 86MX

**Nowa edycja karmiarek serii 80!
Maksymalna prędkość 20 km/godz.**

minkomatic

Norcar BSB, Fabriksgatan 9, Nykarleby, Finland tel. +358 6 7812 800

Norcar Poland

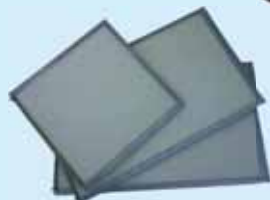
Andrzej Janus
Tel: +48 22 219 8550
Kom: +358 504 600 072
andrzej.janus@norcar.com

www.minkomatic.com

Wdrażamy kompletny program BIOASEKURACJI dla ferm zwierząt futerkowych

- Preparaty do mycia i dezynfekcji dedykowane dla ferm norek, lisów i innych futerkowych
- Środki owadobójcze i gryzoniobójcze
- Zamgławiacze termiczne i opryskiwacze
- Wysokiej jakości maty dezynfekcyjne
- Nova X-Dry – rewelacyjny proszek osuszająco-higienizujący dla lepszego komfortu i dobrostanu zwierząt

M-TECH

A.M. Wołak
os. S. Batorego 18/25
60-687 Poznań

tel. 61 656 50 77

biuro@mtech.net.pl
www.mtech.net.pl

**Zapraszamy na nasze stoisko podczas XVIII Krajowego Pokazu Skór
Zwierząt Futerkowych 6 lutego 2016 r. w Bydgoszczy ul. Przemysłowa 8**

ROZPOCZNIJ NOWY SEZON Z KLATKAMI I KARMIARKAMI JASOPELS!

KLATKI JASOPELS - WYTRZYMAŁE I FUNKCJONALNE

Wybiegi Jasopels są wykonane z antykorozyjnego stopu CrapalPremium®, który ma żywotność do 8 razy dłuższą w stosunku do normalnej galwanizowanej siatki oraz ze stali nierdzewnej typu 304, dzięki czemu nasze klatki mogą być używane przez wiele lat.

**Potwierdzona przez
klientów przedłużona
żywotność!**

Kotniki Jasopels są także wykonane z materiałów najlepszej jakości. Oferujemy 3 typy drewna: 11-warstwową sklejkę brzoową, płytę sosnową oraz dobrze znaną płytę spano 18" produkowaną w Belgii (zwaną także zieloną płytą). Wewnątrz stosujemy siatki takiej samej jakości jak w przypadku wybiegów.

KARMIARKI JASOPELS - UŻYWANE PRZEZ HODOWCÓW NA CAŁYM ŚWIECIE

Karmiarki Jasopels są dostępne w szerokim zakresie pojemności: Soffie 700l, 950l, 1320l, 1520l i 2000l. Najmniejsze modele mogą obracać się wokół własnej osi umożliwiając manewrowanie na niewielkim placu. Karmiarki Jasopels poddawane są ciągłym ulepszeniom żeby spełnić oczekiwania najbardziej wymagających klientów.

**Solidna konstrukcja
i niezawodność!**

Zasięgnij fachowej porady - skontaktuj się z naszymi przedstawicielami:

Bronisław Gutowski
+48 502202404
bg@jasopels.pl

Jakub Skikiewicz
+48 504114105
js@jasopels.pl

Jasopels Sp. z o.o.
Tel. +48 61 892 70 92

ul. Kościelna 26
biuro@jasopels.pl

62-001 Chludowo
www.jasopels.pl

ANALIZA KARMY DLA MIĘSOŻERNYCH ZWIERZĄT FUTERKOWYCH

Laboratorium PZHiPZF posiada możliwość badania prób karmy dla zwierząt hodowlanych.

Kierunki badań:

- sucha masa (SM)
- białko
- tłuszcz
- węglowodany
- popiół surowy
- wilgotność
- określenie kaloryczności
- procentowy (%) udział białka, tłuszczu, węglowodanów w energii

Dla Hodowców należących do Polskiego Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych analiza karmy oraz określenie kaloryczności wykonywane są **BEZPŁATNIE** !

Informacje dotyczące badania karmy mogą Państwo otrzymać pod numerem tel. **61-816-40-24, 61-814-70-51**

LABORATORIUM DIAGNOSTYCZNE POLSKIEGO ZWIĄZKU HODOWCÓW i PRODUCENTÓW ZWIERZĄT FUTERKOWYCH

LABORATORIUM ZACHĘCA WSZYSTKICH HODOWCÓW
DO WYKONYWANIA BADAŃ SEROLOGICZNYCH W KIERUNKU WYKRYCIA
WIRUSA ADV CHOROBY ALEUCKIEJ NOREK

Szczegółowe informacje otrzymają Państwo

pod nr 61 814 70 51